

Ədalətsizliklə
ədaləti bərpa
etmək olmaz

Justice cannot be
restored through
acts of injustice

HEYDƏR ƏLİYEV

HÜQUQ VƏ QANUN

JUSTICE AND LAW

ПРАВО И ЗАКОН

**8 NOYABR:
ZƏFƏR GÜNÜ**

səhifə 17

12 noyabr
**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI
KONSTITUSİYASI — 30**

səhifə 31

DTX:
*"Kritik informasiya
infrastrukturuna
kibermüdaxilə
cəhdlərinin qarşısı
vaxtında alınıb"*

səhifə 34

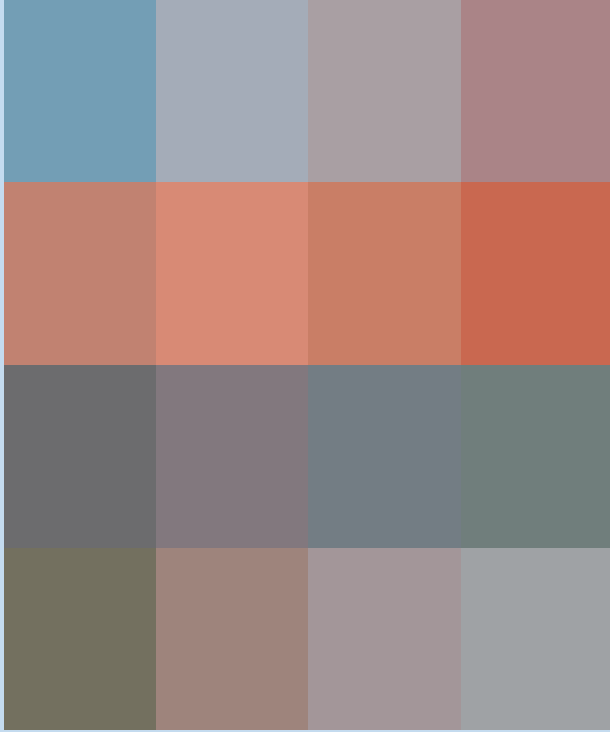
SƏDAQƏT ANDI

Heydər Əliyev dəyərləri müasir dünyamızda nəciblik və əxlaqın, dövlətə və dövlətçiliyə, insana və insanlığa hörmət və məhəbbətin, sədaqətin mənbəyidir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyaları, Prezidentimiz İlham Əliyevin dinamik siyasəti, hüquq və qanunların aliliyi fəaliyyət proqramımız olacaqdır. Bu meyarla qarşı olanlar rəqibimiz və hədəfimiz, tərəfdarlar dostumuz və partnyorumuz olacaqdır. Rəqib və hədəf, həmçinin məsləkdaşlıq bu meyarla müəyyən olacaqdır.

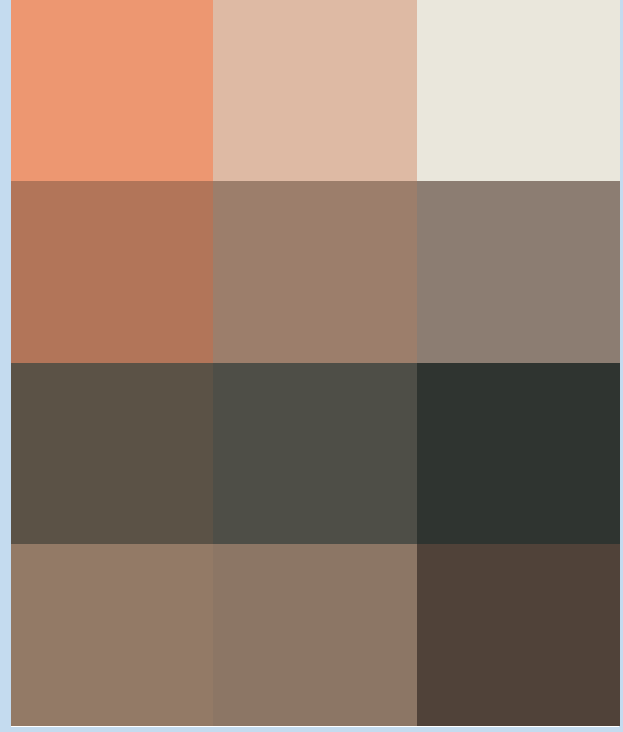
İmza:

HEYDƏR ƏLİYEV:

- Vətən müharibəsi bütün xalqın, hər bir vətəndaşın öz şərəf və namusunu qorumaq üçün aparılan müharibədir!
- Vətənpərvərlik insanın daxilindəki duyğulardır. Əgər bunlar yoxdursa, o insan mənəviyyətsizdir.
- Xalqın, Vətənin taleyi hər bir insanın taleyinə çevrilməlidir! Cəmiyyətin gələcək tərəqqisi bir çox cəhətdən indi gənclərimizə nəyi və necə öyrətməyimizdən asılı olacaqdır.
- Həqiqəti gizlətmək, həqiqətin üstünü basdırmaq olmaz.

İLHAM ƏLİYEV:

- Hər bir ölkə üçün onun ordusu çox vacib bir atributdur, çox önəmli bir rəmzdır. O cümlədən Azərbaycan üçün. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, Azərbaycan hələ də müharibə şəraitində yaşayır, orduya diqqət daim yüksək səviyyədə olmalıdır"
- Bu gün Azərbaycan cəmiyyəti rahat şəraitdə, təhlükəsizlik, sabitlik şəraitində yaşayır. İndiki zamanədə bu, özlüyündə bir nailiyyətdir və biz ölkəmizi bütün mümkün olan risklərdən qoruyuruq. Ölkəmizin daxilində demək olar ki, risk mənbələri yoxdur.
- Biz dərin milli-mənəvi köklər üzərində müasir dövlət qururuq, o dövlət ki, indi hər bir vətənpərvər insan öz ölkəsi ilə fəxr edir.

İNSAN HÜQUQU HÜQUQUN ALİLİYİ İLƏ QORUNMALIDIR

*(BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən 1948-ci ildə qəbul olunmuş
"Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi"nin priambulasından)*

HÜQUQ VƏ QANUN

№5 / 2025

ictimai-siyasi, analitik,
praktik jurnal

Təsisçi:
"Jurnalist Femida" MMC
(hüquq və mətbuat
xidməti)

Redaksiya heyəti:
Namik Əhmədov
Məhəbbət Dəmirçiyeva
Etibar Əliyev
Xanlar Bayramzadə
Fatimə Hüseynova

Baş redaktor:
Fəxrəddin Ağamirzəyev

Məsul katib:
Təranə Tofiqqızı

Direktor:
Məhəmməd Ağamirzəyev

Texniki redaktor:
Kamal Ələsgərov

Kompüter tərtibatçısı:
Cəfər Kərimov

Qeydiyyat № B306E612E22423

Əlaqə Telefonu:
(+994) 55 732 76 66
huquqveqanunjurnali@gmail.com
www.huquqveqanun.com

M Ü N D Ə R İ C A T

Azərbaycan Respublikasında 2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	3
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyevin sentyabrın 25-də Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının 80-ci sessiyasındakı çıxışı	5
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyevin Çinin Tiencin şəhərində "ŞƏT plyus" formatında görüşdəki çıxışı	10
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyevin Oktyabrın 7-də Qəbələdə keçirilmiş Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşündəki çıxışı	13
8 NOYABR: ZƏFƏR GÜNÜ - 5 Azərbaycan Respublikasında Zəfər Gününün təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı	17
8 noyabr – Zəfər Günü ilə əlaqədar AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN BƏYANATI	19
Milli Kitabxananın "8 Noyabr – Zəfər Günü" adlı metodik vəsaiti	23
Tarixi zəfərlə başa çatmış İkinci Qarabağ müharibəsi günlərinin arxivindən	24
HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK	27
<u>Fəxrəddin Ağamirzəyev</u> Azərbaycan Konstitusiyası ölkədə hüquqi dövlət quruculuğunu təmin etmişdir	31
DTX: "Kritik informasiya infrastrukturuna kibermüdaxilə cəhdlərinin qarşısı vaxtında alınıb"	34
<u>Eldar Əliyev</u> Azərbaycan Respublikasında rüşvət cinayətlərinə görə maliyyə cərimələri mexanizminin daxil edilməsi böyük səmərə verərdi	36
<i>Azərbaycan Respublikası adından</i> AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 73-1, 178-ci maddələrinin və 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair	39
<u>Təranə Ağamirzəyeva (Vəkilova)</u> MİRZƏ MƏHƏMMƏD HACI FƏRZƏLİ OĞLU ZAMANBƏYLİ – 165	47
Müdrək kəlmələr	50

Azərbaycan Respublikasında 2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Müstəqil və suveren dövlətə sahib olmaq, milli-mənəvi dəyərlərə, həmrəylik, humanizm, ədalət və qanunun aliliyi prinsiplərinə əsaslanan inkişaf etmiş cəmiyyət qurmaq yüzillər boyu Azərbaycan xalqının ən böyük arzusu olmuşdur. Tarixin müxtəlif mərhələlərində kənar müdaxilələrə, məhrumiyyətlərə baxmayaraq, xalqımız milli kimliyini, mübarizə ruhunu qoruyub saxlamış, öz ideallarına həmişə sadıq qalmış və XX əsrin sonlarında dövlət müstəqilliyini bərpa etmişdir.

1991-ci il oktyabrın 18-də qəbul edilmiş "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktında yeni Konstitusiyanın hazırlanması nəzərdə tutulsa da, 1991-1993-cü illərdə hakimiyyətin yarıtmaz fəaliyyəti cəmiyyət həyatının bütün sahələrində kəskin böhrana, ölkədə anarxiyanın yaranmasına gətirib çıxarmış, dövlət idarəçiliyi mexanizmləri formalaşdırılmamış, qanunçuluğun, vətəndaşların azad, təhlükəsiz yaşamaq hüququnun təmin edilməsi mümkün olmamışdır.

Yalnız 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə yəni-dən hakimiyyətə qayıtmış Ümummilli Lider Heydər Əliyevin böyük xilaskarlıq missiyası sayəsində ölkəmizdə cərəyan edən təhlükəli proseslərin qarşısı alındı, ictimai-siyasi sabitlik təmin edildi və müasir dövlət quruculuğu üçün etibarlı zəmin yarandı. Ulu Öndərin bilavasitə rəhbərliyi ilə hazırlanmış və 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası ölkəmizdə genişmiqyaslı qanunvericilik və institusional islahatların əsasını təşkil etdi. Bu Konstitusiyaya dövlətimizin müstəqilliyinin, suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunması, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu, vətəndaşlarımızın layiqli həyat səviyyəsinin, dünya ölkələri ilə dostluq və əmin-amanlıq şəraitində əməkdaşlığın təmin edilməsi kimi ali niyyətlərin həyata keçirilməsi üçün mühüm qanunvericilik bazası rolunu oynamışdır.

Konstitusiyanın preambulasında Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin, suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunması başlıca niyyətlərdən biri kimi bəyan edilmişdir. Lakin Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizinin 30 ilə yaxın işğal altında qalması Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarının həmin ərazilərdə tətbiqinə imkan verməmişdir. Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə son qoyulması və ölkəmizin ərazi bütövlüyünün, suverenliyinin bərpa edilməsi Azərbaycan xalqının milli ideyasının əsas məqsədlərindən birinə çevrilmiş, cəmiyyətimizin bütün resursları bu tələyüklü vəzifənin həllinə yönəldilmişdir.

2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistanın təxribatlarına cavab olaraq başlanmış Vətən müharibəsində tarixi qələbə və 2023-cü il sentyabrın 19-20-də həyata keçirilmiş uğurlu

antiterror əməliyyatı nəticəsində ölkəmizin ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam bərpa edilmiş, Azərbaycan Konstitusiyasının hüquqi qüvvəsi işğalın aradan qaldırıldığı bütün ərazilərdə bərqərar olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2024-cü il 19 sentyabr tarixli 294 nömrəli Sərəncamına əsasən, sentyabrın 20-si Azərbaycan Respublikasında Dövlət Suverenliyi Günü elan edilmişdir.

Bu gün Azərbaycan Respublikası xalqımızın milli maraqlarını rəhbər tutaraq, yeni reallıqlar şəraitində müstəqil siyasətini daha cəsarətlə, prinsipiallıqla davam etdirir, Konstitusiyanın tələblərinə və öz suveren hüquqlarına əsaslanaraq, qarşıda duran strateji hədəflərə doğru inamla irəliləyir.

Konstitusiyamızın bəyan etdiyi niyyətlərdən biri kimi ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpa olunduğunu, 2025-ci ildə Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin 30-cu və Vətən müharibəsində qələbəmizin 5-ci ildönümünü nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

1. 2025-ci il Azərbaycan Respublikasında "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan edilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası Azərbaycan Respublikasında 2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər planına dair təkliflərini bir ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 28 dekabr 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyev sentyabrın 25-də Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının 80-ci sessiyasında çıxış edib

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

- Xanımlar və cənablar.

Uzun illər ərzində mən bu kürsüdən Azərbaycana qarşı törədilmiş təcavüz, işğal və ədalətsizlik faciələri barədə danışmışam. Bu gün isə qələbəyə və sülhə aparan uzun yolumuzdan, Azərbaycan tarixində yeni dövrədən, Vətən müharibəsi ilə işğala necə son qoyulduğundan, sülhü siyasi vasitələrlə necə təmin etməyimizdən danışacağam.

Otuz ilə yaxın müddətdə Azərbaycanın suveren ərazisinin təqribən iyirmi faizi Ermənista-

nın hərbi işğalı altında qaldı. Ermənistanın həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasəti və hərbi cinayətlər nəticəsində bir milyon azərbaycanlı öz yurd-yuvasından didərgin salındı. Onların fundamental insan hüquqları kobud şəkildə pozuldu. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi dörd qətnamədə Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal olunmuş ərazilərdən dərhal, tam və qeyd-şərtsiz çıxarılması tələb olundu. Təəssüf ki, bu qətnamələr heç vaxt icra edilmədi. Ermə-

nistan beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən heç bir sanksiyaya məruz qalmadığı üçün qətnamələrə nümayişkaranə şəkildə məhəl qoymadı.

1992-ci ildə münaqişənin həlli üçün təsis edilmiş ATƏT-in Minsk qrupu isə öz missiyasını yerinə yetirə bilmədi. Onun həmsədrləri beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini təmin etmək əvəzinə, status-kvonu qoruyub saxlamağa və münaqişənin dondurulmasına çalışdılar.

Otuz ilə yaxın müddətdə davam edən səmərəsiz danışıqlardan sonra 2020-ci ildə Azərbaycan BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinə uyğun olaraq, özünümüdafiə hüququndan istifadə etməyə məcbur oldu. Ermənistan müharibə zamanı şəhərlərimizə və kəndlərimizə ballistik raketlər atdı, onları kasetli mərmilərlə bombaladı, 100-dən çox günahsız mülki vətəndaşımızı qətlə yetirdi. Azərbaycan isə müharibəni beynəlxalq humanitar hüquqa tam riayət etməklə apardı. Biz mülki şəxslərin mühafizəsini təmin etdik, qeyri-hərbi infrastrukturunu hədəfə almaqdan çəkindik. 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Silahlı Qüvvələrimiz işğal altındakı əraziləri azad etdi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü

beynəlxalq hüquqa və BMT Təhlükəsizlik Şurasının müvafiq qətnamələrinə uyğun olaraq bərpa etdi.

2020-ci il noyabrın 10-u Ermənistanın kapitulyasiyası və təqribən 30 ilə yaxın işğaldan sonra Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası kimi tarixə düşdü.

Azərbaycan Zəfər müharibəsindən dərhal sonra ərazi bütövlüyünün və suverenliyin qarşılıqlı şəkildə tanınması əsasında Ermənistanla münasibətlərdə yeni səhifə açmağa hazır olduğunu bəyan etdi. Biz beynəlxalq hüquqa əsaslanan beş təməl prinsip irəli sürdük, sülh müqaviləsi layihəsini təqdim etdik. Daha sonra layihə mətni üzrə 2022-ci ilin oktyabrından 2025-ci ilin yayına qədər davam edən danışıqlar prosesi bizim təşəbbüsümüzlə başladı. Müxtəlif təxribatlara baxmayaraq, danışıqlar yalnız ikitərəfli əsasda aparıldığına, hər hansı bir kənar müdaxilə olmadığına görə müsbət nəticələr verdi.

Bu il avqustun 8-də Vaşinqtonda, Ağ Evdə ABŞ, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin iştirakı ilə Azərbaycanın və Ermənistanın xarici işlər nazirləri sülh müqaviləsinin mətnini paraf-

ladılar. Həmin gün Azərbaycan Prezidenti və Ermənistanın Baş naziri Birgə Bəyanat imzaladılar. ABŞ Prezidenti Donald Tramp da buna şahid qismində imza atdı. Bundan əlavə, Azərbaycan və Ermənistan artıq sülh prosesinə aidyyəti olmayan köhnəlmiş mexanizm kimi ATƏT-in Minsk qrupunun və əlaqədar strukturlarının bağlanması üçün birgə müraciət ünvanladılar. Beləliklə, sentyabrın 1-də ATƏT bu strukturların birdəfəlik bağlanması barədə qərar qəbul etdi.

Regional bağlantılar davamlı sülh istiqamətində baxışlarımızın əsasını təşkil edir. Vaşinqton Sammitinin mühüm nəticələrindən biri də Zəngəzur dəhlizindən maneəsiz keçidi təmin edəcək və regional bağlantıları möhkəmləndirəcək "Beynəlxalq Sülh və Rifah naminə Tramp Marşrutu"dur (TRIPP).

Vaşinqton Sammiti, həmçinin Azərbaycan-ABŞ münasibətlərində yeni mərhələnin başlanmasına işarədir. Azərbaycanla Birləşmiş Ştatlar arasında Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyasının hazırlanması məqsədilə Strateji İşçi Qrupunun yaradılması haqqında iki hökumət arasında Anlaşma Memorandumunu Prezident Donald Tramp ilə birgə imzaladıq. Bu, siyasi, iqtisadi, enerji, regional bağlantılar, müdafiə, təhlükəsizlik və digər sahələrdə tərəfdaşlıq üçün yeni üfqlər açır.

Eyni zamanda, Prezident Trampın 1992-ci ildə Azadlığa Dəstək Aktına 907-ci düzəliş şəklində Azərbaycana qarşı tətbiq olunmuş sanksiyaların icrasını dayandırması qərarı da tarixi addımdır. ABŞ Konqresinin 907-ci düzəlişi birdəfəlik ləğv etməsi ikili standartların mirasına son qoymaqla, Azərbaycanın global təhlükəsizlik və sabitliyə töhfə verdiyi bir dövrdə etimad və əməkdaşlığı möhkəmləndirərdi.

Ümumilikdə avqust ayında ABŞ-a səfərim zamanı əldə edilmiş razılaşmalar tarixi əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycan-ABŞ münasibətlərində yeni səhifə açdığına, münasibətləri strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəltmək qərarına və Azərbay-

can ilə Ermənistan arasında sülh prosesinə dəstəyinə görə ABŞ Prezidenti Donald Trampa təşəkkür edirəm.

Azərbaycan 2020-ci ildə Vətən müharibəsində Qələbədən dərhal sonra azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı yenidənqurma proqramına start verdi. Ermənistan işğal dövründə yüzlərlə şəhər və kəndimizi yerlə-yeksan etdi, 65 məscidi məqsədli şəkildə dağıtdı. Hərbi cinayətkarlar tərəfindən 30 ilə yaxın müddətdə idarə olunan Ermənistanın siyasəti bu idi. Biz isə yerlə-yeksan edilmiş kənd və şəhərləri yenidən qururuq. "Böyük Qayıdış" Proqramı çərçivəsində artıq 50 mindən çox insan azad edilmiş torpaqlarda yaşayır, işləyir və təhsil alır.

Postmünaqişə dövründə Azərbaycanın qarşısında duran ən ağır humanitar problemlərdən biri də Ermənistan işğalı dövründə yerləşdirilmiş minaların yaratdığı təhlükədir. 2020-ci ilin noyabrından bu günədək 400-dən çox azərbaycanlı mülki şəxs və hərbi mina partlayışları nəticəsində həlak olub və ya ağır yaralanıb. Bu geniş mina təhdidi köçkünlərin təhlükəsiz qayıdışına və bərpa layihələrinin həyata keçirilməsinə əngəl törədir.

Eynilə, 1990-cı illərin əvvəllərindən bəri Ermənistanın təcavüzü və işğalı zamanı itkin düşmüş dörd minə yaxın azərbaycanlının faciəli taleyi xüsusi diqqət və tədbir görülməsini tələb edir.

Xanımlar və cənablar, global çağırışlara gəldikdə, biz inanırıq ki, cavab tədbirləri inklüziv, ədalətli və ümumbəşəri olmalıdır.

Azərbaycan bir çox təşəbbüslərlə dayanıqlı həll variantlarının təşviqinə aydın sadıqlığını göstərdi.

Ötən il iqlim fəaliyyəti, yaşıl keçid və maliyyəyə ədalətli çıxış məsələlərində mühüm nəticələr əldə olunmuş COP29-a ev sahibliyi etməkdən qürur duyduq. COP29-un ev sahibi kimi bütün tərəflərin, xüsusən də inkişaf etməkdə olan ölkələrin səslərinin eşidilməsini təmin etməklə, iddialı və balanslı nəticələrə yönəlmiş danışıqlara rəhbərlik etdik.

COP29-da qəbul edilmiş, Bakı Maliyyə Hədəfi kimi də tanınan Yeni Kollektiv Kəmiyyət Hədəfi (NCQG) qlobal iqlim maliyyəsində tarixi mərhələdir. Bu öhdəlik 2035-ci ilə qədər inkişaf etmiş ölkələrin dövlət mənbələrindən inkişaf etməkdə olan ölkələrə illik 100 milyard ABŞ dolları məbləğində ilkin iqlim maliyyələşdirmə hədəfini hər il ən azı 300 milyard ABŞ dollarına çatdırmağı nəzərdə tutur. Azərbaycan, həmçinin Paris Sazişinin 6-cı maddəsinə uyğun olaraq, karbon bazarları üçün uzun müddətdir gözlənilən çərçivəni uğurla yekunlaşdıraraq, Paris Sazişinin qəbulundan doqquz il sonra onun tam fəaliyyətə başlamasını təmin etdi. İqlim dəyişikliyinə məruz qalan həssas icmalara vacib dəstək verən

İtki və Zərərlərə Cavab Fondunun tam fəaliyyət göstərməsi üçün COP29-da bir neçə əsas saziş imzalandı.

Yaşıl keçidə ciddi şəkildə sadıq qalmaqla yanaşı, qarşımıza real olmayan hədəflər qoymamalıyıq. Dünya bu gün və yaxın gələcəkdə mədən yanacaqları olmadan yaşaya bilməz.

Enerji təhlükəsizliyi sülh, regional bağlantılar və iqtisadi inkişafı əlaqələndirir. Azərbaycan bu məqsədlərin qlobal səviyyədə irəlilədilməsində fəal rol oynamaqda davam edir. Azərbaycan bir çox ölkələrin enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində özünü etibarlı və əvəzolunmaz tərəfdaş kimi təsdiqləyib. Şəxələndirilmiş neft və qaz kəmərləri vasitəsilə Xəzər regionunun beynəlxalq bazarlara birləşdirilməsində strateji rol oynayır.

Hazırda biz 14 ölkəyə təbii qaz ixrac edirik. Bununla Azərbaycan boru kəməri vasitəsilə qaz təmin edən ölkələrin sırasında dünyada birinci yeri tutur. Bu, Avropada və onun həddlarından kənarda enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində və təchizat marşrutlarının şəxələndirilməsində bizim strateji rolumuzu əks etdirir. Bundan əlavə, son vaxtlar Azərbaycan və Suriya enerji təchizatı, infrastrukturun inkişafı və münəfişədən sonra yenidənqurma işlərinə diqqət

yetirərək ikitərəfli tərəfdaşlığı gücləndirib. Bu ilin avqust ayından Azərbaycan Türkiyə ərazisindən Suriyaya təbii qaz tədarük etməyə başlayıb və bununla da ölkənin elektrik enerjisi çatışmazlığını əhəmiyyətli dərəcədə azaldıb.

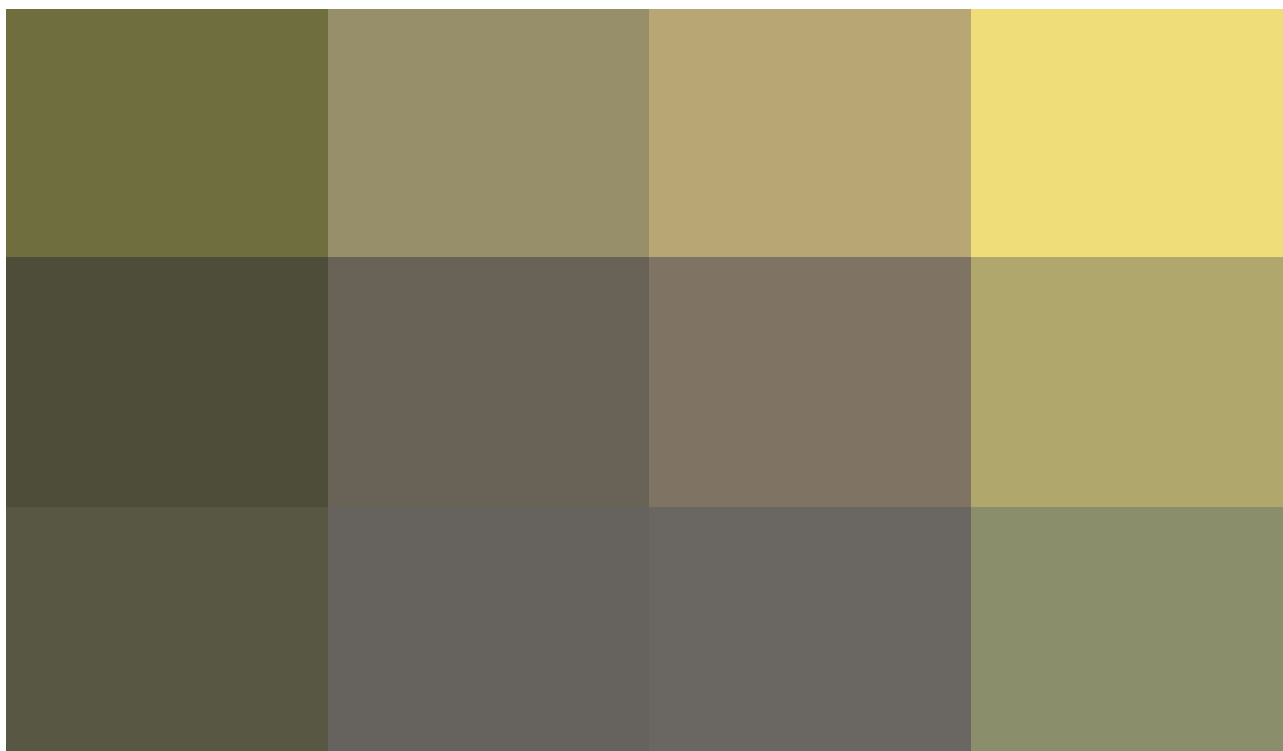
Azərbaycan, həmçinin Günəş, külək və su elektrik enerjisi kimi bərpaolunan enerji mənbələrinə böyük sərmayələr cəlb edir. 2030-cu ilə qədər enerji istehsalımızın təxminən 40 faizi bərpaolunan mənbələr hesabına təmin ediləcək.

Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhlizləri kimi bağlantı layihələri ölkəmizdən keçir. 2022-ci ildən bəri Orta Dəhlizlə yükdaşımalarda təqribən 90 faiz artımın şahidi olmuşuq. Dəhliz boyu tranzit müddətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Xəzərin ən böyük ticarət donanması, yaxın illərdə gücü ildə 25 milyon tona çatacaq Ələt Beynəlxalq Ticarət Limanı, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, 9 beynəlxalq hava limanı, regionun ən böyük yükdaşıma aviashirkəti və digər amillər Azərbaycanı beynəlxalq nəqliyyat qovşaqlarından birinə çevirib.

Rəqəmsal bağlantılar sahəsində əməkdaşlıq üçün böyük potensial mövcuddur. Azərbaycan "Rəqəmsal İpək Yolu" kimi əhəmiyyətli layihə vasitəsilə rəqəmsal transformasiya təşəbbüsünü irəlilədir. Bu layihəyə Azərbaycanın əsas regional rəqəmsal mərkəzə çevrilməsinə şərait yaradaq Xəzər dənizinin dibi ilə qabaqcıl fiber-optik kabel şəbəkəsinin qurulması planları da daxildir.

Azərbaycan neft və qaz sektorundan əlavə, iqtisadiyyatının şəxələndirilməsinə, qeyri-neft sektorunun inkişafına, islahatlar və şəffaflıq vasitəsilə investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına diqqət yetirməklə mühüm iqtisadi artıma nail olub. Yoxsulluğun və işsizliyin tarixi minimum həddə - 5 faizə endirilməsi ölkəmizin daha bir nailiyyətidir.

Bu yaxınlarda iki aparıcı beynəlxalq reyting agentliyi ("Moody's" və "Fitch") Azərbaycanın reytingini artırdı. Çox güclü xarici balans, aşağı dövlət borcu və suveren fondun böyük aktivləri

əsas güclü tərəflər kimi göstərilməklə, Azərbaycan sərffəli investisiya dərəcəsi verildi. Bu, ölkəmizdə iqtisadi dayanıqlılığın, güclü fiskal intizamın və əlverişli investisiya mühitinin səviyyəsini təsdiq edir. Xarici borcumuz ÜDM-in cəmi 6,5 faizini təşkil edir ki, bu da dünyada ən aşağı göstəricilərdən biridir. Azərbaycanın valyuta ehtiyatları xarici borcumuzdan təxminən 16 dəfə artıqdır.

2022-ci ildə Xəzəryanı Dövlətlərin Dövlət Başçıları Zirvə Görüşündə Xəzər dənizində ətraf mühitin pozulması məsələsini qaldırdım. Bu gün vəziyyət daha acınacaqlıdır. Xəzər dənizi sürətlə azalır. Əsas səbəb iqlim dəyişməsi deyil. Gözlənilməz nəticələri olan ekoloji faciəni dayandırmaq üçün Xəzəryanı dövlətlərin birgə səyləri zəruridir. Azərbaycan, həmçinin həmin problemin həlli üçün BMT ilə də sıx əməkdaşlığa hazırdır.

Xanımlar və cənablar, Azərbaycan global səviyyədə humanitar yardım səyləri ilə qürur duyur. Biz təbii fəlakətlərdən, münaqişələrdən və səhiyyə sahəsində böhranlardan zərər çəkən ölkələrə yardım göstəririk. Azərbaycan COVID-19

pandemiyasına qarşı cavab tədbirləri istiqamətində 80-dən çox ölkəyə qoruyucu avadanlıqlar, tibbi cihazlar və vaksinlər ianə edib və maliyyələşdirib.

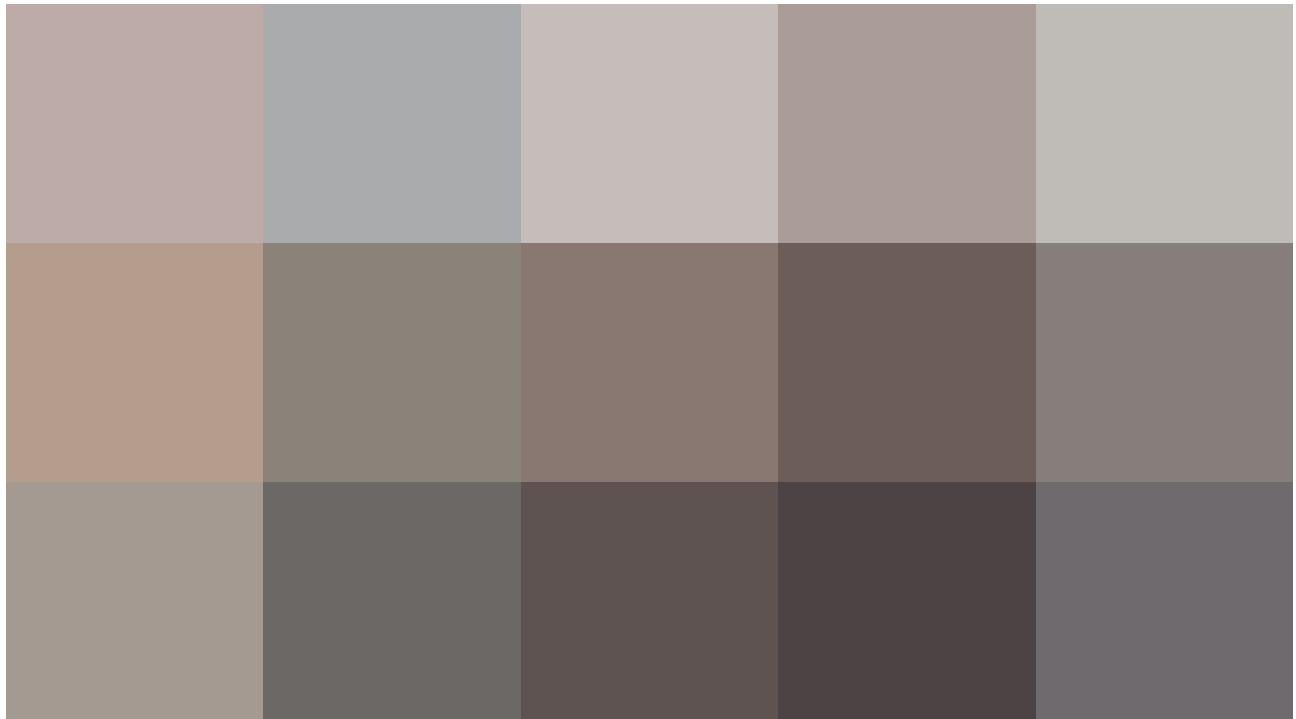
Azərbaycan yeni bir dövrə qədəm qoyub. Biz həm müharibəni udduq, həm də sülhü qazandıq. İşğala son qoyduq və bərpa işlərinə başladıq. Ədalət zəfər çaldı, suverenlik möhkəmləndi və sülh de-fakto təmin olundu. Biz bu müsbət təcrübəmizi paylaşmağa hazırıq.

Son illərdə əldə etdiyimiz nailiyyətlər yalnız Azərbaycanın qələbəsi və uğuru deyil. Bu, həm də beynəlxalq hüququn sonda mütləq üstünlük təşkil etməsinin sübutudur.

Bizim baxışlarımız aydındır. Bunlar beynəlxalq hüquqa əsaslanan sülh və inkişaf, dövlətlərin daxili işlərinə qarışmama, qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıqdır.

Gəlin, birlikdə ikili standartların aradan qalxdığı, ədalətin selektiv olmadığı, qanunun aliliyinə hörmət edildiyi, sülhün təkcə sözlərlə deyil, əməli addımlarla təmin olunduğu bir dünya quraq.

Təşəkkür edirəm.

Çinin Tiencin şəhərində “ŞƏT plyus” formatında görüş keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə çıxış edib

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

- Hörmətli Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpin.

Hörmətli nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri, xanımlar və cənablar.

İlk növbədə, ŞƏT Sammitinə dəvətə, səmimi qəbula və tədbirin yüksək səviyyədə təşkilinə görə Sədr Si Cinpinə səmimi minnətdarlığımı bildirirəm.

Dost Çin dövlətini ŞƏT-də uğurlu sədrliyi münasibətilə təbrik edir, qarşıya qoyulan məsələlərin həyata keçirilməsində uğurlar arzulayıram.

Azərbaycanla Çin arasında səmimi dostluq münasibətləri və hərtərəfli strateji

tərəfdaşlıq bağları mövcuddur. Bu əlaqələrin dərinləşdirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biridir.

Son iki ildə əlaqələrimiz keyfiyyətcə yeni səviyyəyə yüksəlib. Ötən il Astanada keçirilmiş ŞƏT Sammiti çərçivəsində biz strateji tərəfdaşlıq qurduq. Bu il mənim Çinə dövlət səfərim zamanı hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin təsis edilməsi barədə Birgə Bəyanat imzalandı. Bu tarixi hadisə Azərbaycan-Çin münasibətlərində yeni bir səhifə açdı.

Azərbaycan beynəlxalq sülhün, təhlükəsizliyin və inkişafın təşviqi məqsədi-

lə Çin tərəfindən irəli sürülmüş Qlobal İnkişaf Təşəbbüsünü, Qlobal Təhlükəsizlik Təşəbbüsünü və Qlobal Sivilizasiya Təşəbbüsünü fəal şəkildə dəstəkləmişdir. Biz, həmçinin Çin Xalq Respublikasının Sədri tərəfindən irəli sürülmüş Qlobal İdarəetmə Təşəbbüsünü dövlətlərin suveren bərabərliyi, BMT Nizamnaməsi və beynəlxalq hüquqa hörmət əsasında beynəlxalq münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş mühüm və vaxtında atılmış bir addım kimi alqışlayırıq.

Azərbaycan ilə Çin arasındakı qarşılıqlı fəaliyyət ikitərəfli gündəliyin bütün spektri üzrə möhkəmlənir. Bu, siyasi, iqtisadi-ticari, sərmayə, enerji, nəqliyyat-logistika sahələrini, rəqəmsal iqtisadiyyatın, elm və texnologiyanın, təhsil və mədəniyyətin inkişafını ehtiva edir. Bu ilin iyul ayından bəri hər iki ölkənin vətəndaşları üçün vizasız rejim tətbiq olunur ki, bu da turizmin inkişafına təkan verir.

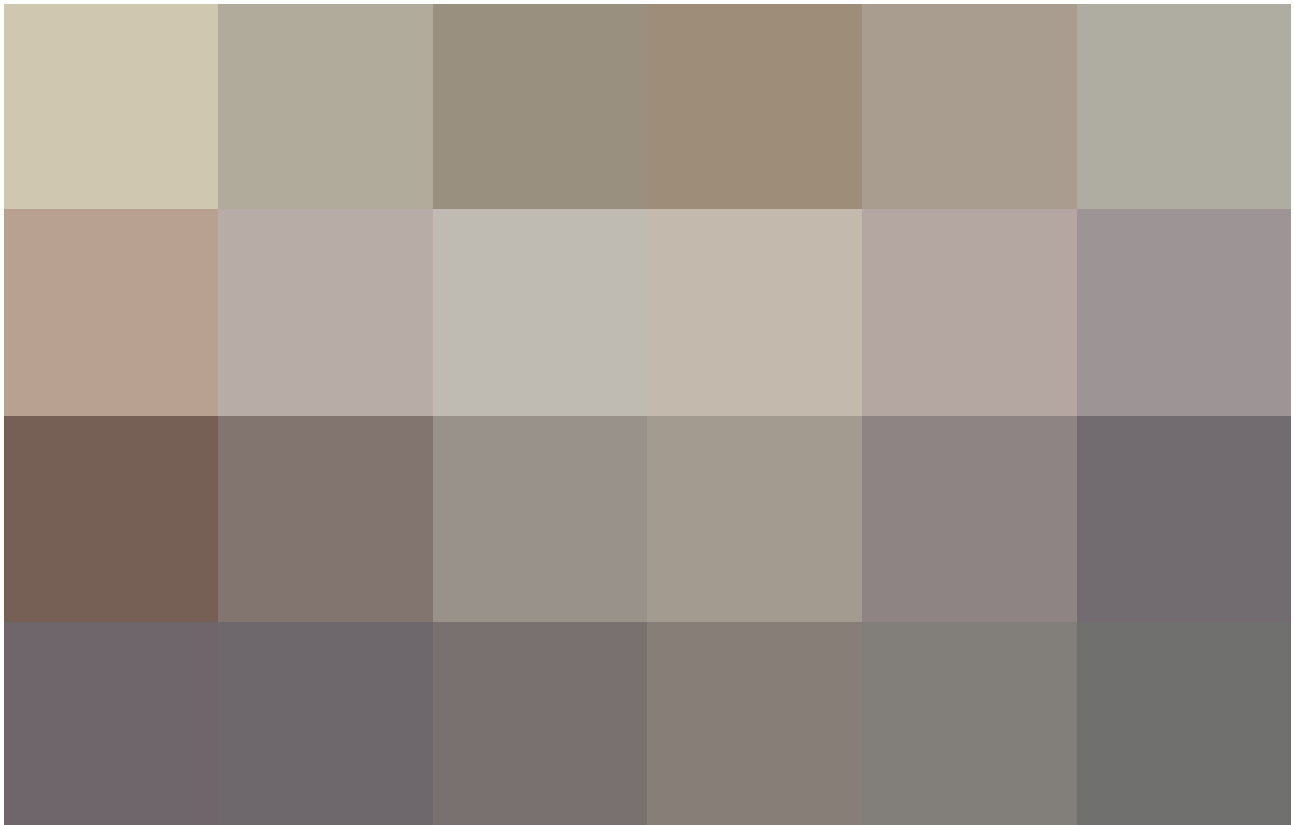
Azərbaycan regionda Çinin etibarlı tərəfdaşıdır. Biz beynəlxalq və regional sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasına töhfə veririk, genişmiqyaslı iqtisadi, nəqliyyat və enerji layihələri həyata keçiririk.

Azərbaycan Çin Xalq Respublikasının Sədri tərəfindən irəli sürülmüş “Bir kəmər, bir yol” təşəbbüsünü ilk dəstəkləyən ölkələrdən biridir. Bu istiqamətdə ciddi praktiki layihələr reallaşdırırıq.

Azərbaycan Avrasiyanın nəqliyyat-logistika mərkəzlərindən biridir. Biz beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərini fəal şəkildə inkişaf etdirir, müasir infrastruktur yaradıq. Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhlizləri yeni iqtisadi və nəqliyyat perspektivləri yaradıb.

Azərbaycan Ələt Beynəlxalq Dəniz Limanının buraxılış qabiliyyətini ildə 15 milyon tondan 25 milyon tona çatdırmaq niyyətindədir.

Orta Dəhliz Azərbaycan vasitəsilə Çin və Mərkəzi Asiyanı Avropa ilə birləşdirən etibarlı və təhlükəsiz marşrutdur. 2022-ci

ildən bəri Orta Dəhliz üzrə Azərbaycan vasitəsilə yükdaşımaların həcmi təxminən 90 faiz artıb. Yüklərin bu dəhliz üzrə keçid müddəti əhəmiyyətli dərəcədə azalıb.

Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında bağlantının yaradılması üzrə bu yaxınlarda əldə olunmuş razılaşmalar beynəlxalq yükdaşımalar üçün tranzit imkanlarının genişlənməsinə xidmət edəcək.

Əminəm ki, yaxın gələcəkdə Zəngəzur dəhlizi həm Orta Dəhlizin, həm də Şimal-Cənub dəhlizinin növbəti mühüm seqmentinə çevriləcək, sülhü, çoxtərəfli tərəfdaşlığı möhkəmləndirəcək və Azərbaycan sərhədinin şərqində, qərbində, şimalında və cənubunda yerləşən yaxın və uzaq qonşularımıza fayda gətirəcək.

Sonda hörmətli Sədr Si Cinpinə dövlətə görə bir daha təşəkkürümü bildirir, Sammit iştirakçılarına səmərəli iş arzulayıram.

Qeyd edək ki, "ŞƏT plyus" formatında keçirilən görüşə 20-dən artıq ölkənin liderləri və 10 beynəlxalq təşkilat rəhbəri qatılıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bundan əvvəl 2022-ci ildə Səmərqənddə və 2024-cü ildə Astanada ŞƏT-in Zirvə toplantılarının iştirakçısı olub.

Təşkilat 2001-ci ildə Qazaxıstan, Çin, Qırğızıstan, Rusiya, Özbəkistan və Tacikistan tərəfindən Şanxayda təsis olunub. ŞƏT-in tamhüquqlu iştirakçıları 10 ölkə: Rusiya, Belarus, Hindistan, İran, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Çin, Pakistan, Tacikistan və Özbəkistandır. Hazırda Əfqanıstan və Monqolustan təşkilatda müşahidəçi, Azərbaycan, Bəhreyn, Misir, Kamboca, Ermənistan, Qətər, Küveyt, Maldiv, Myanma, Nepal, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Səudiyyə Ərəbistanı, Türkiyə və Şri-Lanka isə təşkilatın dialoq tərəfdaşı statusuna malikdirlər.

Oktyabrın 7-də Qəbələdə Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Dövlət Başçıları Şurasının 12-ci Zirvə Görüşü keçirilib

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev, Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban, Türkmənistan Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatar, Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi Kubanıçbek Ömüraliyev Zirvə Görüşündə iştirak ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tədbirdə çıxış edib.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

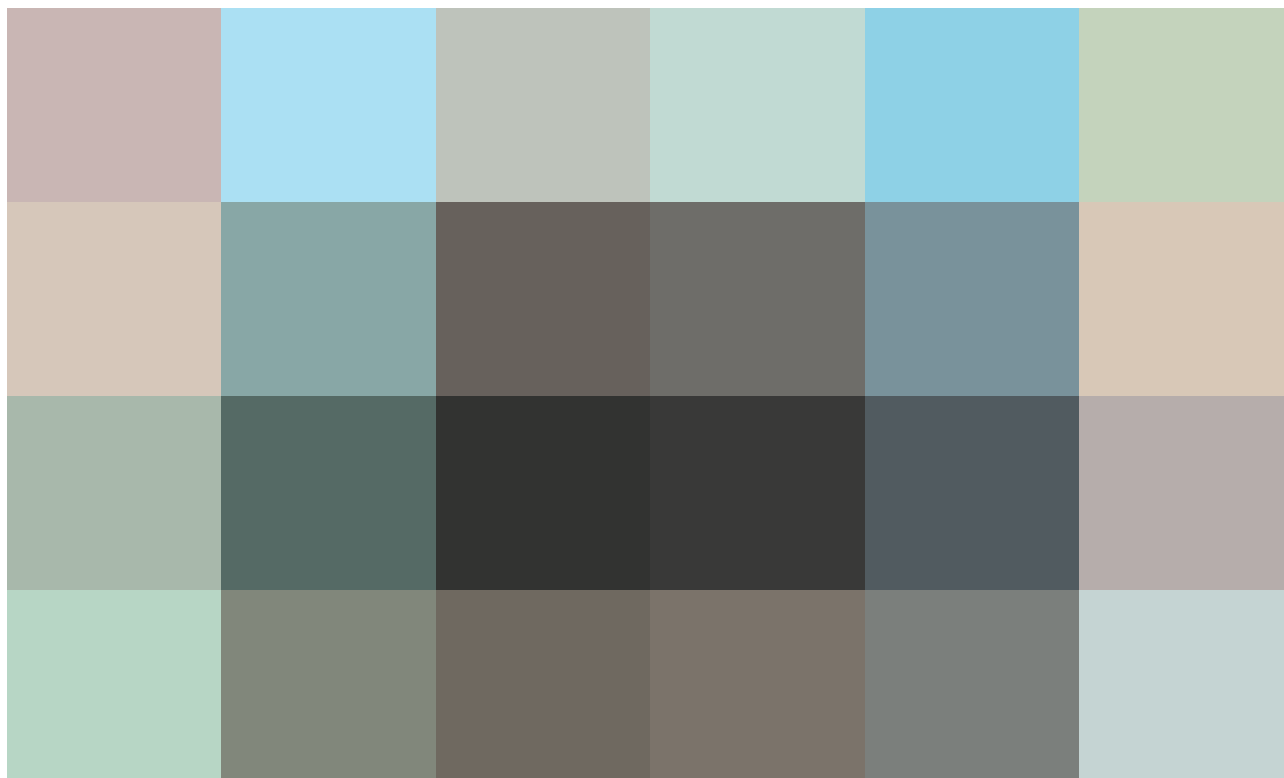
- Hörmətli dövlət və hökumət başçıları.
Əziz dostlar.

Azərbaycanın qədim şəhəri olan Qəbələyə xoş gəlmisiniz. Qəbələ geniş coğrafiyanı əhatə edən, eramızdan əvvəl IV əsrdə əsas qoyulmuş və eramızın VIII əsrinə qədər mövcud olmuş Qafqaz Albaniyasının paytaxtı idi.

İlk növbədə, Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) uğurla sədrlik etmiş Qırğız Respublikasına təşəkkürümü bildirirəm.

Bu gün Türk Dövlətləri Təşkilatı, sadəcə, əməkdaşlıq platforması deyil, ciddi geosiyasi mərkəzlərdən biri kimi formalaşır. Təşkilatımızın beynəlxalq səviyyədə nüfuzunun artması məmnunluq doğurur. Ortaq tarixi və etnik köklərimiz, müştərək milli-mənəvi dəyərlərimiz bizi bir ailə kimi birləşdirir.

Ölkəmiz təşkilatın işinə dəstək məqsədilə Katibliyin hesabına 2 milyon ABŞ dolları məbləğində ianə köçürmüşdür.

Daxili siyasi və iqtisadi sabitlik, əhəmiyyətli geostrateji mövqe, müsbət demoqrafiya və gənc əhali, nəqliyyat-logistika sahəsində böyük imkanlar, təbii resurslar, habelə hərbi və hərbi-texniki sahədə artan potensial TDT-ni qlobal arenada vacib aktora çevirir.

Sevindirici haldır ki, Türk Dövlətləri Təşkilatının rəsmi Zirvə görüşləri ilə yanaşı, qeyri-rəsmi Zirvə görüşlərinin keçirilməsi artıq ənənəyə çevrilib. Ötən il ilk dəfə Şuşada keçirilmiş qeyri-rəsmi Zirvə Görüşü və bu il Budapestdə baş tutmuş görüşümüz mühüm qərarlarla yadda qalmışdır.

Hörmətli həmkarlar, bu gün sülh və təhlükəsizlik hər bir ölkənin inkişafı üçün əsas amildir.

Təşkilatımızın təməl sənədi olan Naxçıvan Sazişində sülhün qorunması və təhlükəsizlik əsas məqsəd və vəzifələr sırasında yer alıb. Dünyanın üzləşdiyi hazırkı geosiyasi və təhlükəsizlik çağırışları fonunda, ötən il Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə Görüşü zamanı qəbul edilmiş Qarabağ Bəyannaməsinə və bugünkü Zirvə Görüşünün "Regional sülh və təhlükəsiz-

lik" mövzusunə uyğun olaraq, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsi olduqca vacibdir.

Məlumdur ki, təhlükəsizlik təmin edilmədən inkişaf mümkün deyil. Beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinin kobud şəkildə pozulduğu dövrdə ölkələrimiz arasında hərbi və hərbi-texniki sahədə əməkdaşlıq çox önəmli amillərdən biridir. Bu çərçivədə mütəfəqimiz olan Türkiyə ilə dərin əməkdaşlıq mövcuddur. Yalnız son bir ildə Türkiyə ilə birgə 25-dən artıq ikitərəfli və çoxmillətli hərbi təlimlər keçirilmişdir.

Ölkələrimiz arasında hərbi, müdafiə və təhlükəsizlik sahələrində geniş əməkdaşlığı nəzərə alaraq, 2026-cı ildə Azərbaycanda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin birgə hərbi təlimlərinin keçirilməsini təklif edirəm.

Bugünkü dünyada hərbi güc hər bir ölkənin müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün əsas amilidir.

2020-ci il 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi Zəfərimiz, həmçinin 2023-cü ildə qətiy-

yətli antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyuldu. Bununla da ölkəmizin ərazi bütövlüyü və əzəli torpaqlarımız üzərində suverenliyi bərpa olundu. Bu tarixi nailiyyət yalnız Azərbaycanın milli iradəsinin və əzmkar mübarizəsinin təntənəsi deyil, eyni zamanda, bölgədə ədalətin, sülhün və sabitliyin bərqərar olunmasına mühüm töhfədir.

İki ay əvvəl Vaşinqtonda, Ağ Evdə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması Cənubi Qafqazı sülh məkanına çevirəcək. Vaşinqton Zirvəsi çərçivəsində, eyni zamanda, ATƏT-in Minsk qrupunun və əlaqədar strukturların bağlanması üçün edilmiş birgə müraciətə uyğun olaraq, sentyabrın 1-də ATƏT tərəfindən qəbul edilmiş qərarla keçmiş münəqişənin bu qalıqları da aradan qaldırıldı.

Beləliklə, atdığımız addımlar Azərbaycanın irəli sürdüyü sülh gündəliyini bir daha təsdiq etdi.

Biz Ermənistan işğalını heç vaxt unutmayacağıq. Şəhidlərimizin əziz xatirəsini həmişə qəlbimizdə saxlayacağıq. Onların qanını biz döyüş meydanında aldığımız. İşğalçı əzəli torpaqlarımızdan qovduq, Zəfər çaldıq və eyni zamanda, ədalətli sülhə nail olduq.

Əziz dostlar, nəqliyyat və kommunikasiya əlaqələri Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində strateji əhəmiyyətə malikdir. Türk dünyasının nəqliyyat, kommunikasiya, tranzit və digər istiqamətlərdə potensialından istifadə məqsədilə görülən işlər qlobal əhəmiyyətli layihələrin icrasına gətirib çıxarıb.

Azərbaycan Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizlərinin fəal iştirakçısıdır. Ölkəmiz Türkiyə ilə Mərkəzi Asiya arasında coğrafi, iqtisadi, nəqliyyat və digər sahələrdə körpü rolunu oynayır.

2022-ci ildən bəri Orta Dəhlizlə yükdaşımalar təqribən 90 faiz artıb. Dəhliz boyu tranzit müddətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Xəzərin ən böyük ticarət donanması, yaxın il-

lərdə gücü ildə 25 milyon tona çatacaq Ələt Beynəlxalq Ticarət Limanı, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, 9 beynəlxalq hava limanı, regionun ən böyük yükdaşıma aviashirkəti və digər amillər Azərbaycanı beynəlxalq nəqliyyat mərkəzlərindən birinə çevirib.

Bu çərçivədə Vaşinqton Zirvəsinin digər mühüm nəticələrindən biri də Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır. Zəngəzur dəhlizi həm Orta Dəhliz, həm də Şimal-Cənub Dəhlizi çərçivəsində yeni nəqliyyat arteriyası və ikinci marşrut kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Sülh, regional bağlantılar və iqtisadi inkişaf əlaqəli olan digər mühüm istiqamət enerji təhlükəsizliyi. Ölkəmiz bu məqsədlərin qlobal səviyyədə təmin edilməsində fəal rol oynayır. Azərbaycan bir çox ölkələrin enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində özünü etibarlı və əvəzolunmaz tərəfdaş kimi təsdiqləyib.

Şəxələndirilmiş neft və qaz kəmərləri vasitəsilə Xəzər regionunun beynəlxalq bazarlara birləşdirilməsində strateji rol oynayırıq. Hazırda biz 14 ölkəyə təbii qaz ixrac edirik. Coğrafi əhatəsinə görə boru kəmərləri ilə təbii qaz ixrac edən ölkələr sırasında Azərbaycan birinci yerdədir.

Azərbaycan, həmçinin Günəş, külək və su elektrik enerjisi kimi bərpaolunan enerji mənbələrinə böyük sərmayələr cəlb edir. 2030-cu ilə qədər enerji istehsalımızın təxminən 40 faizi bərpaolunan mənbələr hesabına təmin ediləcək.

Hazırda biz Orta Asiya, Azərbaycan, Türkiyə, Avropa yaşıl enerji dəhlizi üzərində işləyirik.

TDT-yə üzv ölkələrlə Azərbaycan bir çox önəmli sərmayə layihələrini icra edib. Bu günə qədər qardaş ölkələrin iqtisadiyyatına 20 milyard ABŞ dollarından çox vəsait qoyulub. Bunun əsas hissəsi Türkiyə iqtisadiyyatına qoyulmuş sərmayədir. Bununla bərabər,

Azərbaycan Özbəkistanla, Qazaxıstanla, Qırğızıstanla birgə sərmayə fondları yaradıb. Bu fondlar vasitəsilə bir çox layihələr icra ediləcək.

Ümumilikdə, atılan addımlar Türk dünyası daxilində iqtisadi integrasiyanın, enerji və nəqliyyat sahəsində dost və qardaş ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın dərinləşməsinə və regionumuzun dayanıqlı inkişafına xidmət edir.

Qeyd etdiyim kimi, ortaq tarixi və etnik köklərimiz, dillərimiz bizi bir ailə kimi birləşdirir. Burada 1926-cı ildə Bakıda təşkil edilmiş birinci Türkoloji Qurultayın tarixi əhəmiyyətini vurğulamaq istərdim.

Gələn il birinci Türkoloji Qurultayın keçirilməsinin 100 illik yubileyinin Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində təntənəli şəkildə təşkil olunmasını təklif edirəm.

Əminəm ki, Zirvə Görüşümüz qəbul edəcəyimiz qərarlarla Türk Dövlətləri Təşkilatı-

nın mövqeyini daha da gücləndirəcək, xalqlarımızın rifahına və təhlükəsizliyinə əlavə töhfə verəcəkdir.

Çıxışımın sonunda Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasına dəstək üçün qardaş ölkələrə bir daha təşəkkürümü bildirirəm. Füzulidə Mirzə Uluqbəy adına məktəb, Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzi, Ağdamda Manas adına məktəb artıq fəaliyyətdədir. Bu, özbək, qazax, qırğız qardaşlarımızın hədiyyəsidir. Macar qardaşlarımızın hədiyyəsi Cəbrayıl-da tikilən məktəbdir. Türkmən qardaşlarımızın hədiyyəsi - bu gün təməli qoyulan Füzuli məscididir. Qardaş Türkiyənin şirkətləri bir çox tunellər, körpülər, yollar inşa edir. Azərbaycan xalqı bu qardaş dəstəyini heç vaxt unutmayacaq.

Sağ olun.

Zəfər Günü - Azərbaycan Respublikasında İkinci Qarabağ müharibəsində qələbə şərəfinə qeyd edilən gün. Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il dekabrın 3-də imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü'nün təsis edilməsi haqqında" sərəncama əsasən qeyd edilir.

Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü'nün təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

XX əsrin 80-ci illərinin sonları-90-cı illərinin əvvəllərində Ermənistan Azərbaycanın tarixi torpaqlarına açıq formada ərazi iddiaları ilə çıxış etmiş və ölkəmizə qarşı hərbi təcavüzə başlamışdır. Həmin dövrdə Azərbaycanda hökm sürən hərc-mərclikdən istifadə edən Ermənistan torpaqlarımızın 20%-ni işğal etmiş, Ermənistanın həyata keçirdiyi etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı öz doğma yurd-yuvasından didərgin düşmüşdür.

Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzün nəticələrinin aradan qaldırılması və BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874 və 884 sayılı qətnamələrinin həyata keçirilməsi üzrə 30 ilə yaxın davam edən danışıqlar prosesi Ermənistanın destruktiv mövqeyinə görə nəticə verməmişdir.

2019-cu ildən etibarən isə Ermənistan hərbi-siyasi rəhbərliyinin bir-birinin ardınca verdiyi təxribatçı bəyanatlar və atdığı addımlar danışıqlar prosesini məqsədyönlü şəkildə tamamilə pozmuşdur. Bununla Ermənistan bir daha özü-

nün əsl məqsədinin mövcud status-kvonu möhkəmləndirməkdən və Azərbaycan ərazilərini ilhaq etməkdən ibarət olduğunu nümayiş etdirmişdir.

Ermənistanın qəbul etdiyi təcavüzkar və hücum xarakterli milli təhlükəsizlik strategiyası və hərbi doktrina, işğal edilmiş ərazilərdə qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasətini genişləndirməsi, "yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə" çağırışı, mülki şəxslərdən ibarət "könüllü dəstələri" yaratmaq qərarı, 2020-ci il iyulun 12-də Ermənistan-Azərbaycan dövlət sərhədinin Tovuz istiqamətində təxribat törətməsi, eyni zamanda, bütövlükdə qoşunların təmas xəttində gərginliyi artırması, cəbhə xəttinə yaxın ərazilərdə qoşunlarını cəmləşdirməsi, böyük həcmdə silah-sursat toplaması Ermənistanın genişmiqyaslı hücumu hazırladığını göstərirdi.

Azərbaycan dəfələrlə bəyan etmişdi ki, Ermənistan qoşunlarının işğal olunmuş ərazilərdə qanunsuz mövcudluğu regionda sülh və təhlükəsizlik üçün əsas təhdididir və hər zaman vəziyyətin gərginləşməsinə səbəb ola bilər.

Ermənistanın təxribatına və növbəti hərbi təcavüzünə cavab olaraq, Azərbaycan xalqı torpaqlarımızın işğaldan qurtarılması, Ermənistanın sülhə məcbur edilməsi, BMT Təhlükəsizlik Şurasının məlum qətnamələrinin tələblərinin yerinə yetirilməsi, məcburi köçkünlərin öz doğma torpaqlarına qayıtması və ədalətin bərpası üçün Vətən müharibəsinə başladı. Bu müqəddəs amal uğrunda bütün Azərbaycan xalqı səfərbər və həmrəy oldu.

44 gün sürən hərbi əməliyyatlar nəticəsində müzəffər Azərbaycan Ordusu Cəbrayıl, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı şəhərlərini, Azərbaycan xalqının tarixində, mədəniyyətində və qəlbində xüsusi yeri olan, Qarabağın tacı sayılan Şuşa şəhərini, Zəngilan rayonunun Mincivan, Ağbənd, Bartaz qəsəbələrini, Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsini və bir çox kəndlərini, Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi, Xocalı və Laçın rayonlarının bir neçə kəndləri daxil olmaqla,

ümumilikdə, 300-dən çox yaşayış məntəqəsini, həmçinin Ağdərə, Murovdağ və Zəngilan istiqamətlərində mühüm strateji yüksəklikləri işğaldan azad etdi.

Rəşadətli Azərbaycan əsgər və zabitləri addım-addım irəliləyərək, Ermənistanın uzun illər ərzində qurduğu mühəndis-istehkam sistemlərini yarıb keçdilər, torpaqlarımız qəhrəman əsgər və zabitlərimizin, şəhidlərimizin qanı və canı bahasına azad edildi.

Azərbaycanın hərbi sahədə qazandığı qələbələr, xüsusilə Şuşanın düşmən əsarətindən qurtarılması müharibənin taleyində həlledici rol oynadı, Ermənistanın öz məğlubiyyətini etiraf etməsi və kapitulyasiyası ilə nəticələndi, Ermənistanı Kəlbəcər, Ağdam və Laçın rayonlarını Azərbaycana qaytarmağa məcbur etdi.

Azərbaycan xalqının əzmi və iradəsi, iqtisadi gücü, müasir ordu quruculuğu və xalq-iqtidar birliyi ölkəmizin qələbəsinə təmin edən mühüm amillər oldu. Ulu əcdadlarımızın zəngin dövlətçilik və hərbi tarixindən ilhamlanan Azərbaycan xalqı daha bir şanlı qəhrəmanlıq salnaməsi yazaraq, özünün qalib xalq olduğunu bütün dünyaya sübut etdi və düşmən üzərində tarixi zəfər çaldı.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, xalqımızın qüdrətinin və milli qürurumuzun təntənəsinə çevrilən, dövlətimizin nüfuzu və gələcək inkişafı baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edən bu misilsiz qələbənin əbədləşdirilməsi məqsədilə **qərara alıram**:

1. Hər il noyabrın 8-i Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü kimi təntənəli şəkildə qeyd edilsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 3 dekabr 2020-ci il.

8 noyabr - Zəfər Günü ilə əlaqədar

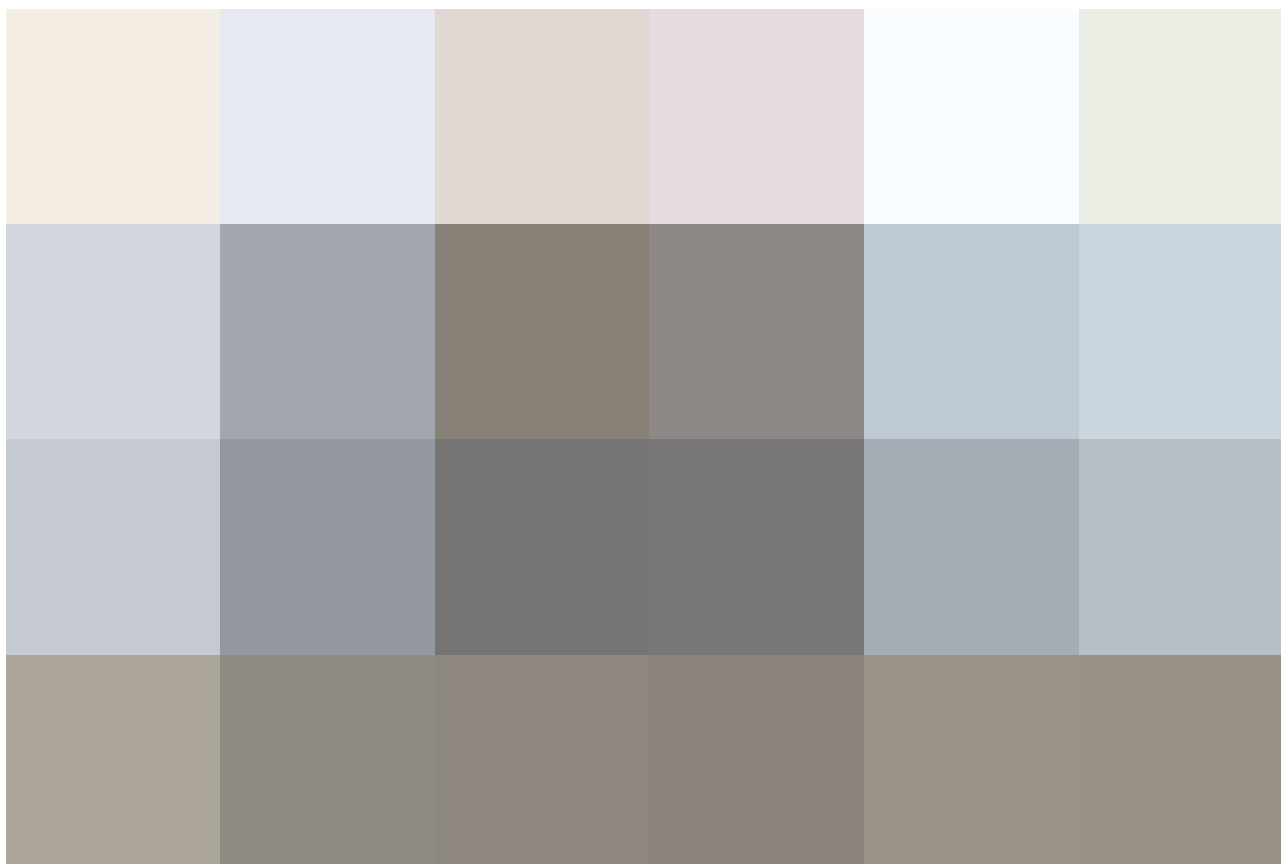
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN BƏYANATI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 44 günlük Vətən müharibəsində qələbəsi şərəfinə təsis edilmiş Zəfər Günü bu il noyabrın 8-də ilk dəfə qeyd ediləcəkdir. Azərbaycan xalqının və dövlətinin qüdrətinin rəmzinə

çevrilmiş bu möhtəşəm Zəfərin tarixi əhəmiyyəti bir əsrin hədudlarına sığmır. 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyulması, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi ilə birlikdə, son iki yüz ilə yaxın dövrdə Azərbaycan xalqına çoxsaylı milli fəlakətlər gətirən erməni şovinizminə və ekspansionizminə sarsıdıcı zərbə endirilmiş və xalqımızın tarixi taleyi ilə

bağlı olan son dərəcə mühüm bir məsələ həll edilmişdir.

Məlum olduğu kimi, XIX əsrin əvvəllərində çar Rusiyası Araz çayından şimalda yerləşən Azərbaycan xanlıqlarını işğal etdikdən sonra bölgənin etnik mənzərəsini dəyişdirib öz dayaqlarını möhkəmləndirmək üçün bütün XIX əsr boyu İrandan və Türkiyədən 1 milyondan çox erməni Cənubi Qafqaza köçürmüşdür. Bölgənin demoqrafik mənzərəsinin dəyişdirilməsi ilə yanaşı, erməni dini-ideoloji ekspansiyasına da rəvac verilmişdir. 1836-cı ildə çar hökuməti Qarabağdakı alban xristian kilsəsini erməni kilsəsinə tabe etmişdir. Bundan sonra Eçmiədzin erməni kilsəsi albanların etnik-mədəni irsini, alban ədəbiy-

yatını və tarixini öz adına çıxaraq mənimsəmişdir.

XIX əsrin sonlarına yaxın erməni şovinistləri "Armenakan", "Hnçak" və "Daşnaksütyun" kimi millətçi partiyalar yaradaraq dənizdən-dənizə "Böyük Ermənistan" mifi ilə bağlı ideyanın həyata keçirilməsinə silahlı mübarizə və terror yolu ilə zəmin hazırlamağa başlamışlar. 1905-1907-ci illərdə, habelə 1918-ci ildə onlar Bakıda, Tiflisdə, İrəvanda, Naxçıvanda, Gəncədə, Qarabağda, Zəngəzurda, Göyçədə və digər yerlərdə azərbaycanlılara kütləvi şəkildə divan tutmuş, şəhər və kəndləri yandırmış, uşaqları, qadınları, qocaları misilsiz qəddarlıqla öldürmüşlər. Erməni vəhşiliyindən sağ qurtara bilən on minlərlə azərbaycanlı doğma yurd-yuvasını tərk etməyə məcbur olmuşdur. Azərbaycanlılardan təmizlənən ərazilər 1918-ci ildə müstəqilliyini elan etmiş Ermənistan Respublikasına qatılmışdır. Ermənistanda və Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra bolşevik re-

jiminin əli ilə Azərbaycan torpaqlarının daha bir hissəsi, o cümlədən Qərbi Zəngəzur Ermənistanın tərkibinə daxil edilmiş, nəticədə onun ərazisi 9,8 min kvadrat-kilometrdən 29,8 min kvadrat-kilometrə çatdırılmışdır.

Azərbaycanlılara qarşı düşmənçilik siyasəti sovet hakimiyyəti illərində də davam etdirilmişdir. Ermənistan ərazisində qalan, ata-baba torpaqlarında elliklə yaşayan yüz minlərlə azərbaycanlıya muxtariyyət verilmədiyi halda, Azərbaycan ərazisində ermənilər üçün qondarma "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti" təşkil edilmişdir. SSRİ rəhbərliyinin köməyi ilə Ermənistan SSR-in hakim dairələri 1948-1953-cü illərdə Ermənistandan yüz minlərlə azərbaycanlının deportasiya edilməsinə nail olmuşlar. Azərbaycanlılara qarşı kəskin mənəvi təcavüz kampaniyası aparılmışdır. Son yüz ildən artıq dövrdə erməni xalqının bir neçə nəsli milli müstəsnalıq ruhunda tərbiyə edilmişdir. Erməni "alim"lərinin söyləri ilə bölgənin tarixi saxta-

laşdırılmış, erməni dövlətinin olmayan tarixi uydurulmuş, Cənubi Qafqazda baş verən hadisələr bilərəkdən təhrif edilmişdir.

Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını həyata keçirmək üçün Ermənistanın 1988-ci ildə başladığı, 1992-ci ildə isə miqyasını genişləndirdiyi etnik təmizləmə siyasəti və işğalçılıq müharibəsi nəticəsində Azərbaycan Respublikası ərazisinin 20 faizi işğal olunmuş, Ermənistan ərazisindən və Azərbaycanın işğal edilmiş bölgəsindən 1 milyondan çox azərbaycanlı qovulmuşdur. Azərbaycanlılara qarşı milli nifrət və düşmənçilikdən qaynaqlanan ağır cinayət aktları həyata keçirilmiş, XX əsrin ən dəhşətli faciələrindən olan Xocalı soyqırımı, bir sıra digər qətləmlər törədilmişdir.

1994-cü ilin mayında münaqişənin sülh yolu ilə həllinə şərait yaratmaq məqsədi ilə Ermənistanla Azərbaycan arasındakı cəbhə xəttində atəşkəs elan olunduqdan sonra Ermənistan rəhbərliyinin bütün fəaliyyəti münaqişənin həllinə deyil, işğalın nəticələrinin möhkəmləndirilməsinə yönəlmişdir. Azərbaycan Respublikasının suverenliyini, ərazi bütövlüyünü və sərhədlərinin toxunulmazlığını birmənalı şəkildə təsdiqləyən və Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal etdikləri Azərbaycan ərazilərindən dərhal və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi 822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələrə, eləcə də BMT Baş Məclisinin 2008-ci ildə qəbul etdiyi 62/243 nömrəli qətnaməyə, Avropa Parlamentinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatının, digər beynəlxalq qurumların müxtəlif illərdə qəbul etdikləri qətnamələrə etinasızlıq göstərilmişdir. Münaqişənin nizama salınması üçün yaradılmış ATƏT-in Minsk qrupunun vasitəçiliyi ilə aparılan danışıqlardan Azərbaycan torpaqlarının işğalının nəticələrini bu və ya digər şəkildə rəsmiləşdirmək, bu mümkün olmadıqda isə vaxt uzatmaq üçün istifadə edilmişdir.

Ermənistan rəhbərliyi cəzasız qalmasından istifadə edərək, sülh prosesini birdəfəlik pozmağa cəhdlər göstərmişdir. Bu məqsədlə 2016-cı ilin aprel ayında, 2020-ci ilin iyul və avqust aylarında Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə qarşı təxribatlar törədilmişdir. Həmin təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Respublikasının gördüyü tədbirlər Ermənistan silahlı qüvvələrinin canlı qüvvə və hərbi texnika sarıdan böyük itkilər verməsinə gətirib çıxarmışdır.

Ermənistan rəsmiləri öz bəyanatları və davranışları ilə sübut etmişlər ki, bu dövlət nəinki işğal altında olan əraziləri qaytarmağa və ədalətli sülh əldə etməyə hazırlaşmır, əksinə, Azərbaycanın yeni ərazilərini işğal etmək niyyəti güdür. İşğal olunmuş ərazilərdə qanunsuz məskunlaşdırma siyasətinin genişləndirilməsi, danışıqların formatını dəyişdirməyə cəhdlər göstərilməsi, Ermənistan müdafiə nazirinin "yeni ərazilər üçün yeni müharibə" iddialarını səsləndirməsi, digər bəyanatlar və hərəkətlər işğalçı dövlətin rəhbərliyinin əsl niyyətlərini üzə çıxarmışdır.

Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyi onilliklər boyu bəyan etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası öz ərazisinin bir hissəsində suverenliyinin qəsb edilməsinə, torpaqlarının quldurcasına zəbt edilməsinə və qoparılmasına heç zaman razı ola bilməz və bütün imkanlardan istifadə edərək ərazi bütövlüyünün bərpasına nail olacaqdır. 2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin növbəti təcavüz aktından sonra Azərbaycan Respublikası BMT-nin Nizamnaməsinin verdiyi özünümüdafiə hüququndan istifadə edərək, təcavüzkarı sülhə məcbur etmək, Azərbaycan torpaqlarının işğalına son qoymaq məqsədi ilə əks-hücum əməliyyatına başlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri 44 gün davam edən Vətən müharibəsində heyrətamiz qələbələr əldə edərək dünya hərbi tarixinə yeni

şanlı səhifələr yazmışlar. İşğalçı qüvvələrə ağır zərbələr endirilmiş, onların

çoxlu sayda canlı qüvvəsi və hərbi texnikası məhv edilmişdir. Ölkəmizin işğal altında olan ərazisinin böyük bir hissəsi, o cümlədən Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı rayonları, Hadrut və Suqovuşan qəsəbələri, ümumən 300-ə yaxın yaşayış məntəqəsi azad edilmişdir. Vətən müharibəsinin ən şərəfli səhifələrindən biri noyabr ayının 8-də Qarabağın incisi və tacı, Azərbaycan mədəniyyətinin beşiyi olan Şuşanın əsarətdən xilas edildiyi gün olmuşdur.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qarşısında duruş gətirə bilməyəcəyini, məhvə məhkum olduğunu anlayan Ermənistan məğlubiyyətini etiraf etmişdir. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əldə etdiyi hərbi Zəfər siyasi müstəvidə qazanılan qələbə ilə tamamlanmışdır. 2020-ci il noyabrın 10-da Azərbaycan, Rusiya prezidentlərinin və Ermənistan baş nazirinin imzaladıqları üçtərəfli bəyanat 30 ildən artıq davam edən münaqişəyə son qoymuşdur.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikasında həyatın bütün sahələrində böyük nailiyyətlər əldə edilmişdir. Müasir dövrün tələbləri

səviyyəsində qurulmuş sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası Azərbaycanı dünyanın ən dinamik inkişaf edən ölkələrindən birinə və Cənubi Qafqaz bölgəsinin lider dövlətinə çevirmişdir. 1993-cü ildə Ulu Öndər Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra başlanmış, son 18 ildə uğurla davam etdirilmiş hərbi siyasət Azərbaycan Silahlı Qüvvələrini yüksək standartlar əsasında inkişaf etdirərək dünyanın 50 ən güclü ordusu sırasına çıxarmağa imkan vermişdir.

Bütün bu amillər, eləcə də iqtidarla xalq arasında mövcud olan sarsılmaz birlik Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllini təmin etmişdir. Erməni şovinistlərinin Azərbaycan xalqına və dövlətinə qarşı uzun dövr ərzində həyata keçirdikləri etnik təmizləmə, işğalçılıq və ekspan-

sionizm siyasətinin qarşısının alınması ilə bağlı tarixi missiya uğurla yerinə yetirilmiş və tarixi ədalət bərpa olunmuşdur.

8 Noyabr Zəfəri müzəffər Ali Baş Komandanın yenilməz iradəsinin və böyük sərkərdəlik məharətinin, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş əzminin, rəşadətinin, yüksək hərbi-texniki, mənəvi-psixoloji hazırlığının və peşəkarlığının təntənəsi olmuşdur. Azərbaycanın əzəli tarixi torpağı olan Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun işğaldan azad edilməsi xalqımızı uzun illər davam edən məğlubiyyət acısından qurtarmış və onu qalib xalqa çevirmişdir. Qüdrətli Azərbaycan yerləşdiyi bölgənin siyasi, iqtisadi, hərbi, humanitar mənzərəsini dəyişməyə qadir olduğunu, bundan sonra heç kəsin onunla güc və təzyiq dili ilə danışa bilməyəcəyini qətiyyətlə nümayiş etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi əmin olduğunu bildirir ki, 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin möhtəşəm Zəfəri təkcə bizim ölkəmizin deyil, həm də bütün Cənubi Qafqaz bölgəsinin əmin-amanlığı və inkişafı üçün yeni imkanlar yaratmışdır. Bu imkanların reallaşması üçün Azərbaycan Respublikası Ermənistan Respublikası ilə beynəlxalq hüquq prinsiplərinə və normalarına uyğun olaraq, bir-birinin suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün və beynəlxalq sərhədlərinin toxunulmazlığının qarşılıqlı tanınması və bunlara hörmət edilməsi əsasında normal qonşuluq münasibətləri qurmağa hazırdır. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bəyan edir ki, beynəlxalq ictimaiyyət Ermənistanı Azərbaycan Respublikasının suverenliyini və ərazi bütövlüyünü hədəf alan qisasçı ritorikaya və hərəkətlərə son verərək, yuxarıda göstərilən əsasda Azərbaycanla ikitərəfli münasibətlər qurmaq istiqamətində konstruktiv addımlar atmağa sövq etmək üçün təsirli tədbirlər görməlidir.

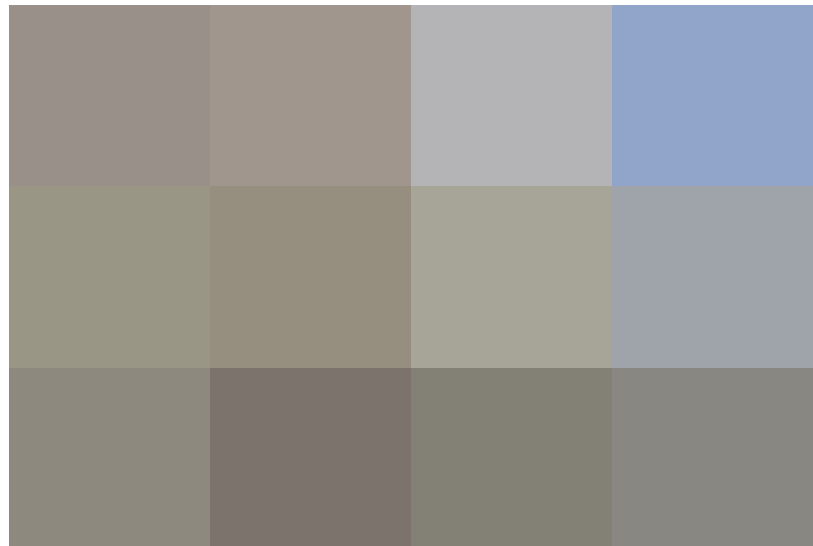
(Bəyanat Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2021-ci il 5 noyabr tarixli iclasında qəbul edilmişdir)

Milli Kitabxanada "8 Noyabr - Zəfər Günü" adlı metodik vəsait onlayn rejimdə istifadəçilərə təqdim olunub

44 gün sürən hərbi əməliyyatlar nəticəsində müzəffər Azərbaycan Ordusu Cəbrayıl, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı şəhərlərini, Azərbaycan xalqının tarixində, mədəniyyətində və qəlbində xüsusi yeri olan, Qarabağın tacı sayılan Şuşa şəhərini, Zəngilan rayonunun Mincivan, Ağbənd, Bartaz qəsəbələrini, Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsini və bir çox kəndlərini, Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi, Xocalı və Laçın rayonlarının bir neçə kəndləri daxil olmaqla, ümumilikdə, 300-dən çox yaşayış məntəqəsini, həmçinin Ağdərə, Murovdağ və Zəngilan istiqamətlərində mühüm strateji yüksəklikləri işğaldan azad etdi.

Azərbaycan xalqının əzmi və iradəsi, iqtisadi gücü, müasir ordu quruculuğu və xalq-iqtidar birliyi ölkəmizin qələbəsini təmin edən mühüm amillərdən sayılır. Ulu əcdadlarımızın zəngin dövlətçilik və hərbi tarixindən ilhamlanan Azərbaycan xalqı daha bir şanlı qəhrəmanlıq salnaməsi yazaraq, özünün qalib xalq olduğunu bütün dünyaya sübut etdi və düşmən üzərində tarixi zəfər çaldı.

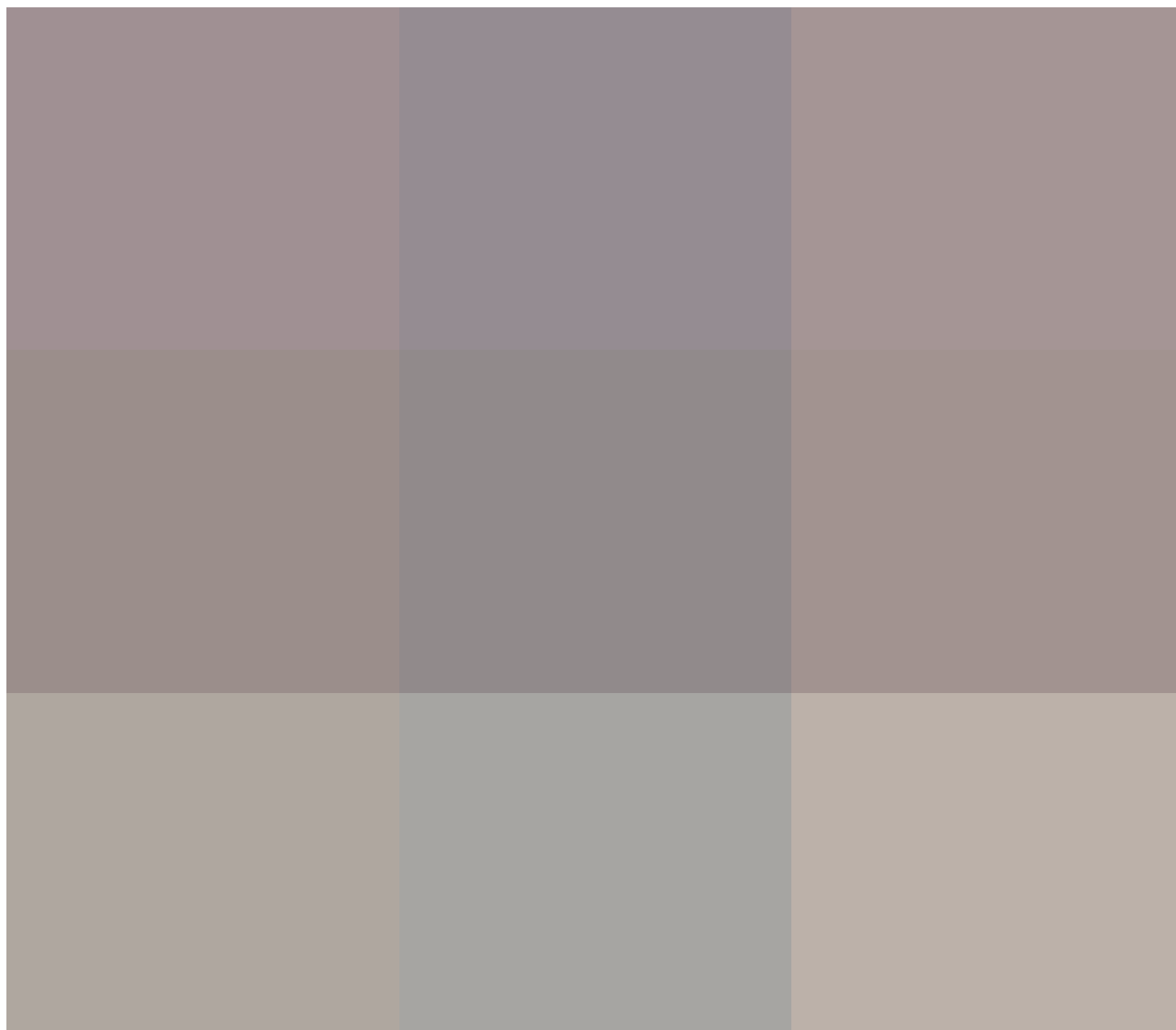
Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü'nün təsis edilməsi haqqında" Sərəncamına və Mədəniyyət Nazirliyinin Tədbirlər Planına uyğun olaraq Milli Kitabxananın əməkdaşları tərəfindən "8 Noyabr - Zəfər Günü" adlı metodik vəsait hazırlanıb.

Metodik vəsaitdə Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında qısa məlumat, "Azərbaycan Respublikasında Zəfər Günü'nün təsis edilməsi haqqında" və "Bakı şəhərində Vətən müharibəsi memorial kompleksinin və Zəfər muzeyinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamları, həmçinin, kitabxanalarda 8 Noyabr - Zəfər Günü ilə bağlı tədbirlərin keçirilməsi haqqında metodik tövsiyələr verilmişdir. Vəsaitdə həmçinin "10 noyabr 2020-ci il tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin xalqa müraciəti", işğaldan azad olunmuş şəhər, qəsəbə və kəndlərimizin siyahısı və digər məlumatlar öz əksini tapıb.

Metodik vəsaitlə tanış olmaq istəyənlər <http://anl.az/down/zefer.gunu.pdf> linkindən istifadə edə bilərlər.

Tarixi zəfərlə başa çatmış İkinci Qarabağ müharibəsi günlərinin arxivindən

Tarixi Qələbə

Xalq ağıllı və məğrur sərkərdəsinin ətrafındadır

**Fəxrəddin Ağamirzəyev,
Füzuli Hərbi Məhkəməsinin hakimi**

Azərbaycan xalqı arasında bu dərəcədə səmimi birlik olmamışdı.

Azərbaycan xalqı rəhbərinə qarşı bu dərəcədə yekdil məhəbbətli olmamışdı. Azərbaycan xalqının torpağını özünün və əzizlərinin canından artıq sevdiyi dünyaya da bəyan oldu.

Mənfur erməni və bütün dünya dərk etdi ki, illər keçdikcə xalqın səbrliliyi unut-

masına deyil - əzmkarlığının yüksəlməsinə münbit şərait oldu. Xalq nəinki Qarabağı - həmçinin tarixi İrəvanını, Zəngəzurunu, Göyçəsini, Basarkeçərini, Dərələyzini... də almağa təşnədir. Və bu mütləq istəyin gerçəkləşməsi zaman məsələsidir.

Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Vətən müharibəsinin ilk 2-3 günündə tarixi qələbəsini təmin etmişdir. Bu, mənəvi qələbədir. Maddi qələbə - torpaqların işğaldan azadlığı isə bizi qəti qələbəmizə doğru yaxınlaşdırmaqdadır. Bütün olanlar öndər Heydər in oğlu İlham Əliyevin dünya səviyyəli lider siyasətçi olduğunu sübut etdi və sərkərdə olaraq adını tarixin Nadir şahdan, Xətai-dən əvvəlki səhifəsinə yazdı. Həmçinin Mehriban xanım Əliyevanın adı isə Nigarın, Hecərin, Burla xatunun daha ağıllı, daha siyasi və daha qüdrətli bir müasir təmsilə kimi tarixi yaddaşlara həkk olundu. Azərbaycan xalqı türk dünyasının bir parçası olduğunu, ağıllı siyasi lider, məğrur sərkərdə ətrafında birləşib amalları uğrunda ölümə belə hazır olduğunu, qüdrətini bir daha sübut etdi. İyirmi yaşlarında olanların döyüş meydanındakı rəşadətləri, iyirmi yaşadək olanların arxa cəbhədəki

təşnəsi onu göstərir ki, onlar nəinki otuz il əvvəl atalarından işğal olunmuşları - həm də yüz illər əvvəl babalarından istila olunmuş torpaqları da Azərbaycan xəritəsində yerləşdirəcəklər. Bu amal uğrunda şəhidlik zirvəsinə yüksəlmək hər kəsin qürur əxlaqına çevrilib. Görünən danılmaz həqiqət budur ki, yaşından, cinsindən, dilindən və dinindən asılı olmayaraq Azərbaycan xalqının bütövlüyü, amalı, mübarizliyi Qəti qələbəni tezləşdirəcəkdir. Bizə isə onu demək qalır: Ağıllı və məğrur sərkərdəsi - Ali Baş Komandanı ətrafında sıx birləşərək salnamələr yazan qüdrətli Azərbaycan ordusuna və xalqına eşq olsun!

Zaman

12 noyabr 2020-ci il (cümə axşamı)

ŞƏRQ

www.sherg.az

5

Fəxrəddin Ağamirzəyev,
hüquqşünas-jurnalist,
Füzuli Hərbi Məhkəməsinin hakimi

1990-cı ilin isti avqust ayı idi. Hələ SSRİ mövcud idi, Kommunist Partiyası da hakimiyyətdə idi. Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev Azərbaycana qənim kəsilmiş Mixail Qorbaçov və onun erməniperəst komandasının, eləcə də bu bədnam dairəyə müliliklə xidmət göstərən Azərbaycan rəhbərliyinin yeritdiyi antiazərbaycan siyasəti ilə bəşmədiyinə görə ciddi təqiblərə məruz qalıbmışdı.

Ulu öndər belə bir məqamda

Müqəddəs lider

çox çətinliklə doğma diyarı Azərbaycana - Naxçıvana dönmüşdü. Dünya şöhrətli siyasət və dövlət xadimi Naxçıvan şəhərində bacısı qızı Səfiyyə xanımın sadə heyət evində yaşayırdı. Jurnalist kimi yaxın vaxtlarda geniş müsahibə aldığım xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyevlə növbəti görüşə getmişdim. Həyələ daxil olanda ehlə Ulu

Öndərin özü ilə görüşdük. Bir az söhbətlaşmışdı ki, həyələ bəzburutlu bir kişi daxil oldu. Heydər Əliyevlə çox mehribanlıqla görüşdük. Məni də onunla tanış edən öndər söylədi ki, Səfər mənim məktəb yoldaşımıdır, maraqlı gənclik xatirələrimiz var.

Sonralar öyrəndim ki, həmin adamın adı Səfəralıdır. Birlikdə bir qədər söhbət etdikdən sonra onların xatirələrlə şirinləşən söhbətlərinə mane olmamaq, kənara çəkilmək istədim. Bu narahatlığımı həssaslıqla duyan böyük rəhbər tək qalmamağım üçün - "İlham da gəlib evdədir, mütaliə edir" - deyə sevimli oğlunu çağıraraq bizi tanış etdi və özü uşaqlıq dostunun yanına

döndü.

Həmin gün İlham Əliyevlə xeyli söhbət etdik. O, təlatümlü dövrün əsas mövzusu kimi hamımızı ciddi narahat edən Dağlıq Qarabağ, Erməni - Azərbaycan münasibətlərinə bağlı fikirlərimizi bölüşdük. İlham Əliyevin bu mövzuya münasibəti, onun dərin və orijinal mülahizələri bir jurnalist kimi məni çox maraqlandırdı və haqqın təntənəsinə, xalqımızın qələbəsinə ümidlərimi gücləndirdi. Bu barədə Öndərimiz Heydər Əliyevə də bildirdim.

Artıq 17 ildir ki, Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın ali hakimiyyətində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin yolunu və siyasətini uğurla davam etdirir. Müstəqil dövlətimizin başçısı kimi o, xalqının, ölkəsinin xoşbəxtliyi, inkişafı yolunda Ulu Öndərin yarımçıq qalmış arzularını gerçəkləşdirmək üçün dayanmadan mücadilə aparır.

Gözəl bir atalar məsəli var: qılınc yararı sağalar, söz yararı isə sağalmaz. Xalqımız Vətən müharibəsinə son ayyarında qalxıbsa, onun qeyrət və qətiyyət rəmzinə dönmüş, Lideri 17

ildir ki, gecəli-gündüzlü siyasət, diplomatiya müharibəsindədir. Bu illərdə 5-ci, nə bilim neçənci kolonlar, həm açıq, həm gizli, həm daxili, həm də xarici düşmənlər İlham Əliyevin apardığı siyasətə kölgə salmaq üçün hər vasitəyə əl atıblar. İndi bu düşmənlər ünsürlər hamısı mat vəziyyətindədir.

İndi bütün dünya İlham Əliyevin müdrik, öz xalqını dərin-dən sevən, onun maraqlarını dönmədən qoruyan Lider olmasından danışır, bu insanın zəka və bacarığını təqdir edir. İndi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev yeni bir tarix yazır. Qüdrətli sərkərdə, əvəzolunmaz Liderimiz günümüzün şöhrət tarixinin hər səhifəsinə müqəddəs möhürünü vurur. İndi hər kəsə tam aydın olur ki, buvaxtadək onun hər bir hərəkət və fəaliyyəti xoşbəxt gələcəyimizə hesablanmışdır. Xəbis düşmənlər isə onun bu zəfərindən hey-rətə gəlib və çaşqınlıqda qalıblar. İllərlə büzülmüş xain, təkəbbürlü ağızlar da indi hey-rətdən bir-birinə gəlmir, açıq qalıblar.

17 ildir ki, İlham Əliyev sözü

ilə, siyasəti ilə mübarizə aparır. Onun bu müqəddəs mücadiləsi hədəf getmədi. Azərbaycan rəhbərinin siyasi, iqtisadi, sosial, hərbi, mədəni sahələrin hər birində qazandığı nailiyyətlər onun taktika və strategiyasının özəlliklərini beynəlxalq təcrübə məktəbinə çevirib. Bir çoxları da ürəyində etiraf edir ki, dünya sivilizasiyası üçün İlham Əliyev siyasətinin əsaslarını mənimsəmək və tətbiq etmək bəşəri önəm daşıyır.

İlk dəfə Heydər Əliyevə 1992-ci ilin payızında "yoldaş" yox, "Öndər" - deyə müraciət etmişdim. Bu gün isə cənab Prezident İlham Əliyevin uca və qüdrətli şəxsiyyətinə qarşı bütün dünya azərbaycanlılarında, qardaş türk dünyasında və haq-sever dünyada yaranmış pak bir sevgi və ehtiram diktə edir ki, Ulu Öndərin qadim davamçısı İlham Əliyevə də "Cənab Prezident"dən əlavə, həm də "Müqəddəs Liderimiz İlham Əliyev!" - deyə müraciət edək.

Azərbaycan tarixində ilk olaraq General Lissimus hərbi rütbəsi səviyyəsinə yüksəlmiş sərkərdə, Müqəddəs Lider İlham Heydər oğlu Əliyev! Biz fəxr edirik ki, rəhbərimiz Sizi-niz! Biz fəxr edirik ki, bizim xalqın şanlı övladı və Müzəffər Liderisiniz!

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK

" Xalqın, Vətənin taleyi hər bir insanın taleyinə
çevrilməlidir! Cəmiyyətin gələcək tərəqqisi
bir çox cəhətdən indi gənclərimizə nəyi
və necə öyrətməyimizdən asılı olacaqdır. "

Heydər Əliyev

Heydər Əliyev mənimlədir

"Mənimlədir", - məsuliyyəti fərdə, şəxsə fokuslayır və artırır. "Bizimlədir" - isə məsuliyyəti bölüşdürür. Heydər Əliyev bilgisi və sevgisi hər kəsin məsuliyyəti olmalıdır. Şəxsi "mən"im gücü "biz"im də gücünü, bilgi, məhəbbət və qüdrətini artırır. Hər kəsin Heydər Əliyev irsini şəxsən mənimsəməsi effektivliyi yüksəldər, nəticədə "biz"im gücünü artırır. Ulu Öndər şəxsinə daha çox bilmək, qiymətləndirmək, sevmək - özünə, cəmiyyətə, vətənə, dövlətə xidmət deməkdir, xoşbəxt gələcəyə köklənməkdir, təminatlanmaqdır.

Azad Qarabağ, Bütövləşən Azərbaycan tarixini yazan "Dəmir Yumruq"lu sərkərdə, Azərbaycanı xoşbəxt gələcəyə aparan beynəlxalq nüfuzlu Lider, siyasi xadim, dövlətimizin Prezidenti İlham Əliyevi hamı, necə deyərlər, 7-dən 100-ə hər kəs yaxşı bilir. Çünki müasirləridir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevi də hamı tanıyır və sevir. Lakin yeni nəsil, Onun müasiri olmayanlar bu sahədə nisbətən az bilgiyə sahibdirlər. Heydər Əliyevi daha çox tanıdıqca Ona, özünə, Vətəninə, xalqına, dövlətinə məhəbbətin artır. Özünü xoşbəxt sayırsan ki, belə bir Əbədi Öndərin olub və var. Və Onun əbədiliyinin təminatına məqsədlənirsən. Bütün bunları H.Əliyevi daha çox tanıdıqca daha dərinləndirək edəcəksən.

40 yaşadək olanlar H.Əliyev yaşadığı dövrdə ya doğulmamışdı, ya da uşaq olub. Xüsusilə bu yaş qrupunun dövlətimizin xilaskarı haqqında oxumaqla öyrənməsinə ehtiyac duyulur.

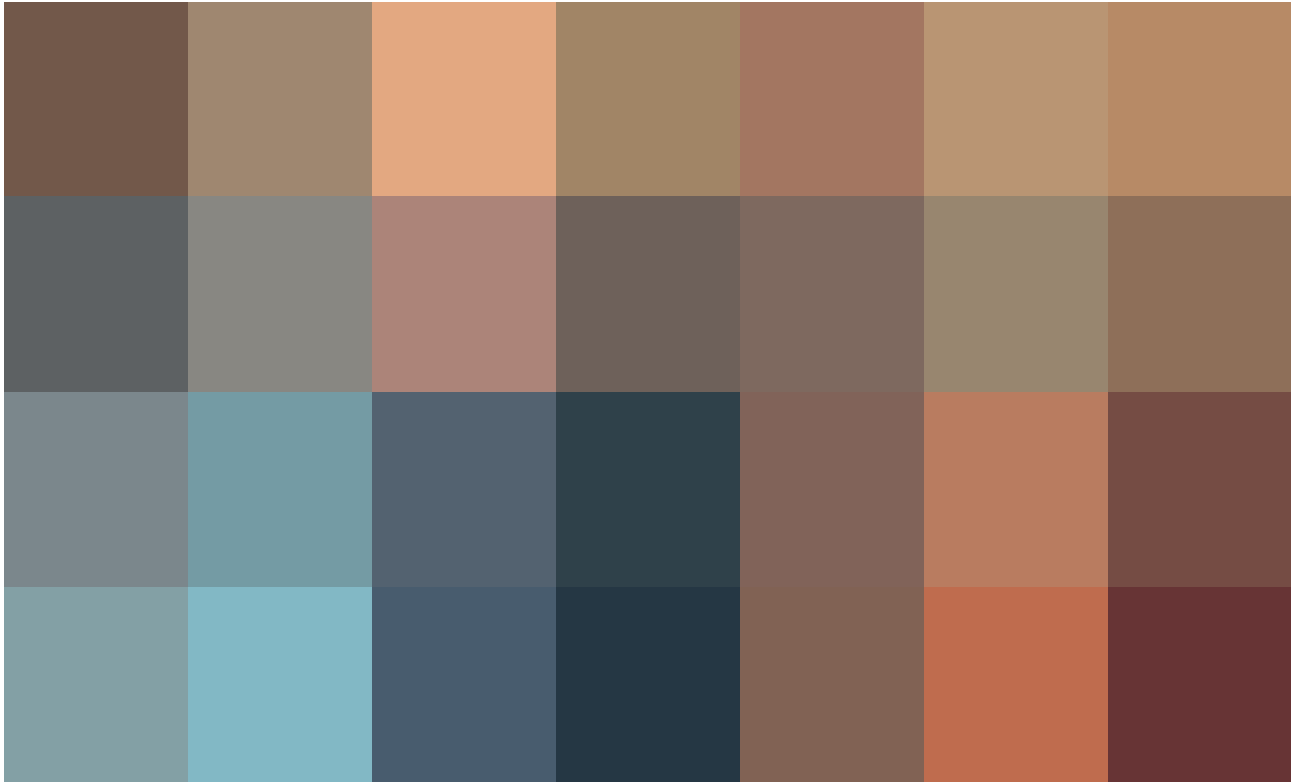
İlk sayımızdan başlayaraq hər ilin yekununda 40 yaşadək olan məqalə müəllifləri, oxucular və sual-cavab doktrinasında iştirak edənlər arasından Heydər Əliyev irsini daha üstün mənimsəyənlərdən redaksiya tərəfindən qiymətləndirilməklə müyyənləşdirilən aktiv 3 nəfər jurnalın diplomu ilə və sonrakı 3 nəfər aktiv isə hər biri 300 manat pul ilə mükafatlandırılacaq.

Suallar:

- SSRİ dövründə tarixdə ilk dəfə sağ ola-ola heykəli ucaldılan yeganə siyasi xadim Heydər Əliyevin abidəsi hansı şəhərdədir və necənci ildə ucaldılıb?
- Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası rəhbərliyinin Dahi Heydər Əliyevə qarşı açıq və genişmiqyaslı təqibi nə vaxt başlanıb?
- H.Əliyevin işdən çıxarıldıqdan sonra ilk Moskvadan Azərbaycana dönmək cəhdi nə vaxt olub? Bu ilk cəhdin qarşısı necə alınıb?
- Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana birdəfəlik nə vaxt dönüb?
- Heydər Əliyevə Kommunist rəhbərliyi tərəfindən açıq və tam miqyaslı təqiblər başlandıqı dövrdən sonra Kommunist Partiyasının orqanı olan mətbuatda Onun haqqında dərc olunan ilk və yeganə geniş müsbət məqalənin müəllifi kimdir?
- Heydər Əliyev ilk dəfə İstintaqa hansı cinayət işi ilə bağlı ifadə verib?
- Heydər Əliyevin hər kəsə hər gün dəstək və rə bilən qiymətli kəlamları toplum halında nə vaxt dərc olunub? Kitabın redaktoru kimdir?

Arzu edərdik: Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu da layihəmizdə iştirak etsin, təşəbbüsümüzdə dəstək olsun.

Bildiyimiz kimi, "Azərbaycan Gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramı'nın təsdiq edilməsi haqqında 7 iyun 2011-ci il tarixli 1621 nömrəli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramının 6.1.4-cü yarım bəndinə əsasən Gənclərlə iş sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və infrastrukturun inkişafı üçün Fondun ya-

radılması nəzərdə tutulmuşdur. Dövlət Proqramına əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 dekabr 2011-ci il tarixli 542 nömrəli Fərmanı ilə Gənclər və İdman Nazirliyinin yanında Gənclər Fondu yaradılmışdır. Və Gənclər Fondu fəaliyyəti dövründə böyük uğurlara imza atmışdır. Lazımı təcrübəyə, yüksək potensiala, geniş imkana malik Gənclər Fondunun iştirakı sözsüz ki, layihəmizə böyük dəstək olardı. Lakin təəssüflər olsun ki, Gənclər fondu hələ ki, müraciətlərimizə biganəlik göstərir.

Bu sayımızda da 28 il əvvəl "Savalan" qəzetində dərc olunmuş "Heydər Baba" adına Uşaq Təşkilatının yaradılması təşəbbüsünə dair müraciəti təkrar dərc etməyi münasib bildik.

NƏRİMANOV RAYONU 193 SAYLI MƏKTƏBİN 5-Cİ SİNİF ŞAĞİRDİ AĞAMİRZƏYEV FƏRİDİN RESPUBLİKANIN BÜTÜN UŞAQLARINA MÜRACİƏTİ

Əziz uşaqlar, Sovetlər birliyi dağıldıqdan sonra respublikamız ağır vəziyyətə düşmüşdür. Müharibə, aclıq, hər yerdə göz yaşı... Yüzlərlə uşaq öz ata-anasını itirdi, girov götürüldü, qaçqın oldu. Biz o günləri heç vaxt unutmayacağıq.

Xalqı ağır vəziyyətdən yalnız Heydər Əliyev çıxara bilərdi. Ona görə uşaq da, böyük də, hamı Heydər babaya üz tutdu. Xalqın arzusu və tələbi ilə Heydər Əliyev Prezident seçildi. Yalnız bundan sonra respublikamızda həyat öz axınına düşdü. Müharibə dayandı.

İndi Azərbaycanı dünyanın hər yerində tanıyırlar. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti sayəsində müstəqil Azərbaycan gündən-günə dəyişir. Çox çəkməz ki, bütün qaçqınlar, o cümlədən uşaqlar öz doğma yurdlarına qayıdılar.

Heydər baba uşaqları çox sevir. O, vaxtaşırı uşaqlara, xüsusilə qaçqın balalarına, kimsəsiz

körpə uşaqlara baş çəkir, onlara xüsusi diqqət yetirir.

Respublikamızda uşaqların idmanla məşğul olmasına, istedadlarının inkişaf etdirilməsinə böyük qayğı göstərir. Heydər baba həmişə deyir: "Uşaqlar bizim gələcəyimizdir!"

Doğrudan da biz uşaqlar gələcəyini - XXI əsrin vətəndaşları olacağıq. Gərək elə oxuyaq, elə çalışaq ki, bu adı şərəflə doğruldaq. Vətəni, xalqı sevməkdə Heydər babaya oxşayaq. Onun əməllərini yaşadaq. Mən təklif edirəm ki, Uşaq Birliyinə bütün əməlləri ilə gələcəyini vətəndaşına nümunə ola biləcək əziz

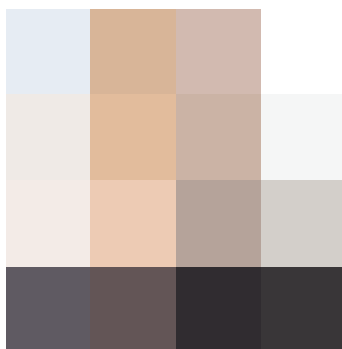
Babamızı, hörmətli Prezidentimiz Heydər Əliyevin adı verilsin.

Uşaq Birliyinin emblemi kimi Heydər babamızı şəkli olan döş nişanı təsis edilsin. Birliyə üzv olmaq istəyən hər uşaq da Heydər Baba andı içib bu nişanı yaxasına taxsın. Məncə bu nişanı yaxasında daşıyan hər bir uşağın oxumaq, davranış, böyük-küçüyə münasibət, Vətənə məhəbbət məsuliyyəti artacaq. Çünki hər kəs ürəyinin üstündə gəzdirdiyi Babasına bənzəməyə çalışacaq. Mən tam əminəm ki, mənim bu müraciətimə nəinki bütün Azərbaycan məktəbliləri, hətta bütün Türk dünyası uşaqları tərəfdar olacaqlar. Axı Babamızı bütün dünyada sevirlər. Respublikamızın bütün uşaqlarını bu təklifə qoşulmağa çağırıram.

HEYDƏR BABA

Bir nağıla bənzəyir
Ömrün, həyatın sənin
Zamanı qabaqlayır
Zəkan - ağ atın sənin
Elin çətin gününə
Özünü yetirmisən,
Ürəklərə, gözlərə
Nur seli gətirmisən
Sən xalq üçün doğuldun,
Azadlığın mayakı
Sülhün dayağı oldun
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!
Sən atamın atası
Babamın babasısan,
Bu ulu millətimin
Haqqını tapasısan
Uğur olsun yoluna,
Qüvvət gəlsin qoluna!
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!

*Fərid Ağamirzəyev,
Bakıdakı 193 sayılı məktəbin
5-ci sinif şagirdi.
(dekabr-1997-ci il)*

Fəxrəddin Ağamirzəyev
jurnalist, hüquqşünas

Azərbaycan Konstitusiyası ölkədə hüquqi dövlət quruculuğunu təmin etmişdir

1995-ci il noyabr ayının 12-də Ümumilli Liderimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ilk dəfə müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası hazırlanaraq ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə qəbul edildi. Həmin Konstitusiya 5 bölmə, 12 fəsil, 158 maddədən ibarətdir.

Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər edilməsi zamanın tələbidir. Ölkə inkişaf etdikcə, təhlükəsizlik sistemi yaxşılaşdıqca, dövlət strukturlarında islahatlar həyata keçirildikcə, beynəlxalq konvensiyalara qoşulduqca münasibətlərin tənzimlənməsi üçün Konstitusiyaya müvafiq dəyişikliklərin olmasına zərurət yaranır. 2002-ci ilin avqustunda, 2009-cu ilin martında və 2016-cı ilin sentyabrında referendum yolu ilə bu Ali Qanuna əlavə və dəyişikliklər edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya layihəsinin hazırlanması müstəqil dövlətçiliyimizin qurucusu, ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Məhz buna görədir ki, bu mühüm sənəd Ulu Öndərin "Möhtəşəm əsəri" adlandırılır. 1995-ci il iyunun 5-də Prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə Konstitusiya Komissiyasının ilk iclasından başlayaraq, 12 no-

yabr referendumunadək Ümummilli Lider Azərbaycanın Əsas Qanununun hazırlanmasına, onun bütün prinsiplial müddələrinin geniş ictimaiyyət tərəfindən müzakirəsinə şəxsən rəhbərlik etmişdir. Heydər Əliyev bu sənədin təkcə dövrün tarixi və siyasi reallıqlarının deyil, bütövlükdə xalqın milli-mənəvi dəyərlərinin də süzgəcindən keçərək qəbul olunmasına çalışırdı və buna uğurla nail olmuşdu.

Azərbaycan SSR-in sonuncu Konstitusiyası 1978-ci il aprelin 21-də qəbul edilmişdi. Bu Konstitusiyanın 73-cü maddəsinə görə Azərbaycan SSR-in dövlət dili Azərbaycan dili idi. Bu, o dövr üçün olduqca cəsarətli addım kimi dəyərləndirilir. Çünki SSRİ-nin milli siyasətinin olduqca şovinist bir zəmində qurulduğu dövrdə respublikanın ali qanununda belə bir maddənin yer tutması əsl tarixi cəsarət və əda-

lət demək idi. Sovet milli siyasətinin tələbləri ilə tam bir ziddiyyət təşkil edən bu çətin vəzifənin də öhdəsindən o zamanlar Azərbaycana rəhbərlik edən Heydər Əliyev uğurla gəlmişdi.

1991-ci il oktyabrın 18-də "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyası Aktı" qəbul edilməsi ilə Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi elan olunmuşdu. Beləliklə, SSRİ-nin təşkili haqqında 1922-ci il 30 dekabr tarixli müqavilənin Azərbaycana aid hissəsi qüvvədən düşmüşdü. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının layihəsini hazırlamaq üçün sonrakı illərdə Prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə 33 nəfərdən ibarət komissiya yaradılmışdı.

XX əsrdə qazandığımız uğurların, o cümlədən, müstəqil dövlət qurmaq əzmimizin köklərini uzaq və yaxın tariximizdə axtarıb tapmaq lazımdır. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin elan edilməsindən sonra qarşıda duran ən mühüm vəzifələrdən biri ölkədə hüquqi, demokratik, sivil dövlət quruculuğu proqramının həyata keçirilməsinə nail olmaq idi. 30 il bundan əvvəl noyabrın 12-də referendum yolu ilə müstəqil Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsi və yeni parlamentin təşkili üçün seçkilər keçirilməsi dövlət quruculuğu sahəsində strateji proqramın ilk mərhələsi olmuşdu.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin titanik səyləri nəticəsində 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilən Azərbaycan Konstitusiyası fundamental bir sənəd kimi demokratik inkişaf, hüquqi dövlətçilik və insan haqları sahəsində mü-tərəqqi dünya təcrübəsinin başlıca nailiyyətlərini özündə əks etdirir. Eyni zamanda, bu Konstitusiya Azərbaycanın müstəqil dövlətçilik tarixinin çox önəmli bir səhifəsini, 1918-ci ildə qəbul olunmuş İstiqlal Bəyannaməsinin məramını özündə yaşadan, tarixi varislik ənənələrinə sadiqlik nümayiş etdirən bir tarixi sənəddir.

Müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının qəbul olunması və müstəqillik tariximizdə ilk

parlament seçkiləri keçirilməsi ilə Azərbaycanın tarixi inkişafının yeni mərhələsi başlanmışdır. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası nəinki ölkənin, habelə xalqın dövlətçilik iradəsini, suverenliyini ifadə edən Əsas Qanun olmaqla, cəmiyyətin ictimai-siyasi institutlarının fəaliyyətini, dövlətin özünüidarə sistemini tənzimləyir, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşmasının və inkişafının hüquqi təminatçısı qismində çıxış edir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin Əsas Qanunumuzla bağlı söylədiyi "Konstitusiyanın hər bir müddəası xalqın iradəsini ifadə edir" fikri bu ali hüquqi sənədin dövlət və cəmiyyətdəki roluna verilən ən mühüm qiymətdir.

1995-ci ilin 12 noyabrından sonrakı dövrə nəzər salsaq, görürük ki, yeni Konstitusiyanın tələblərinə uyğun olaraq, 1995-ci ildən başlayaraq Azərbaycan insan hüquq və azadlıqlarının, demokratik təsisatların inkişafının təminatı ilə bağlı bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşdur.

1998-ci il fevralın 10-da Azərbaycanda ölüm hökmü ləğv edilmiş və ölkəmiz nəinki MDB, hətta Şərqi aləmdə bu tarixi qərarı ilk qəbul edən dövlət olmuşdur. O vaxt hətta Avropa Şurasının üzvü olan bir çox ölkələr də belə addım atmamışdılar.

1998-ci il iyunun 18-də isə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fərmanı ilə təsdiq olunan Azərbaycanda insan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı hüquqi islahatlar prosesində yeni mərhələ açmışdır. 14 iyul 1998-ci il tarixində Azərbaycanda konstitusion müstəvinin ən vacib institutlarından biri - Konstitusiya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamışdır. Konstitusiyaya Məhkəməsinin fəaliyyətə başlaması, eyni zamanda, 1995-ci ildə qəbul olunmuş Əsas Qanunun keçid müddəalarından birinə əməl olunması demək idi.

Həmin il avqust ayının 8-də dövlət başçısı Heydər Əliyev konstitusion hüququn təməl prinsiplərindən olan söz azadlığının təminatı

ilə bağlı tarixi bir qərara imza atmış, ölkədə senzura ləğv edilmişdir.

1999-cu il dekabrın 12-də isə Konstitusiyada təsbit olunmuş mühüm keçid müddəalarından daha birinə əməl olunmuş - Azərbaycanda ilk bələdiyyə seçkiləri keçirilmiş, ölkədə? yerli özünüidarə institutu fəaliyyətə başlamışdır.

Nəticədə ümummilli lider Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə hazırlanan və 1995-ci ildə referendum yolu ilə qəbul edilən Konstitusiyada bir sıra normaları və beynəlxalq öhdəlikləri qabaqlayan əsas hüquqlar və azadlıqlar təsbit olunmuş, Azərbaycanda söz və fikir azadlığının təmin edilməsi hüquqi baxımdan təsdiqlənmişdi.

Azərbaycanın müstəqillik dövründə qəbul etdiyi birinci Konstitusiya həm bütün qabaqcıl demokratik ölkələrin qanunvericiliyində təsbit olunan, həm də beynəlxalq hüquq və normalarda nəzərdə tutulan insan hüquq və azadlıqlarının geniş əhatəsini özündə əks etdirən ilk hüquqi sənəd olmuşdur. Azərbaycanın dövlətçilik tarixində hüquqi dövlətin və qanunun aliliyinin prioritetliyi, demokratik ənənələr həmin vaxta qədər mövcud olmamışdı. Buna görə də Ümummilli Liderin memarı olduğu Konstitusiyada insan hüquq və azadlıqlarının mahiyyətinin təsbit olunması onun ən dəyərli və olduqca humanist bir sənəd olduğunu təyin edən amillərdən idi. Beləliklə, Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə demokratik dəyərlərə və prinsiplərə uyğun ilk milli Konstitusiya hazırlanaraq, 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edildikdən sonra Azərbaycanda demokratik quruluşun və hüquqi dövlətin təməli qoyulmuşdur.

Tarix Əsas Qanunumuzun nə qədər güclü, kamil bir tarixi sənəd olduğunu təsdiqləmiş və o, əsl demokratik Konstitusiya kimi tanınmışdır. Möhkəm bünövrə üzərində ucalan dövlətçiliyimiz öz demokratik mahiyyəti ilə ümumavropa dəyərlərindən faydalanmış, xalqımız öz həqiqətlərini dünyaya bəyan etmək imkanı əldə et-

mişdir. Əsas Qanunumuzda dilindən, dinindən, irqi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, Azərbaycanda yaşayan bütün vətəndaşların hüquq və azadlıqları təsbit olunmuşdur. Konstitusiyanın 24-cü maddəsinin 1-ci hissəsində deyilir: "Hər kəsin doğulduğu andan toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz hüquqları və azadlıqları vardır".

Azadlıq - cəmiyyətə zərər yetirməyən hər şeyi etmək imkanı olduğu kimi, həm də cəmiyyətin qanunlarına riayət etməkdir. Məhz buna görədir ki, azadlığın sərhədləri yalnız qanunla müəyyənləşdirilə bilər. İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının beynəlxalq hüququn prinsiplərinə uyğun olaraq təmin edilməsi Azərbaycan Respublikasında dövlətin ali məqsədi kimi təsbit edilir. Bir çox beynəlxalq hüquqi sənədlər Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının insan hüquq və azadlıqlarını təsbit edən 3-cü fəslinin əsasını təşkil etmişdir.

Milli Konstitusiyamızın qəbul edilməsindən sonrakı dövr ərzində ölkənin ictimai-siyasi həyatının bütün sahələrini əhatə edən, dünya standartlarına cavab verən onlarca qanun qəbul edilmişdir. Ən əsası isə Konstitusiyamız müstəqil respublikamızın bugünkü yüksək və dinamik inkişaf səviyyəsinə gəlib çatmasını təmin etmişdir.

Bu, Milli Konstitusiyamızın müəyyənləşdirdiyi kimi, Azərbaycanın yolu demokratiya yoludur. Azərbaycan həm də sürətli inkişaf yolunda olan, xarici ölkələrə sərmayə qoyan, dünyanın enerji təhlükəsizliyinə və beynəlxalq sülhyaratma missiyasına töhfələr verən dövlətdir. Azərbaycan Konstitusiyası isə beynəlxalq aləmdə nüfuzu və mövqeyi durmadan artan ölkəmizin hərtərəfli inkişafının təminatçısıdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 dekabr 2024-cü il tarixli Sərəncamı ilə 2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik ili" elan olunması Azərbaycan dövlətçiliyinin əsaslarını daha dərinləndirərək dərk etmək və gələcək nəsillərə ötürmək üçün çox əhəmiyyətli bir addımdır.

DTX: "Kritik informasiya infrastrukturuna kibermüdaxilə cəhdlərinin qarşısı vaxtında alınıb"

"Ağıllı şəhərlərin təhlükəsizliyi" mövzusunda keçirilən tədbirin ölkəmizin kibertəhlükəsizlik ekosisteminin güclənməsinə ciddi töhfə verəcəyi şübhəsizdir".

Bizim.Media xəbər verir ki, bu fikirləri Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin (DTX) Milli Kibertəhlükəsizlik Mərkəzinin rəisi Davud Rüstəmov "Critical Infrastructure Defence Challenge-2025" tədbirinin açılış mərasimində DTX-nın rəisi, general-polkovnik Əli Nağıyevin çıxışını iştirakçılara çatdırarkən bildirib.

Davud Rüstəmov qeyd edib ki, tədbir zamanı keçiriləcək müzakirələrdə əsas mövzulardan biri də kritik informasiya infrastrukturalarının təhlükəsizliyi, həmçinin bu kimi sistemlərin kibermüdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi sahəsində yeni problemlər və onların həlli yollarıdır:

"Artıq hər kəsə bəllidir ki, müasir dövrdə kritik informasiya infrastrukturalarının təhlükəsizliyi hər bir dövlət üçün əsas prioritetlərdən biri və milli təhlükəsizliyin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Günümüzdə enerji, su təchizatı, nəqliyyat, telekommunikasiya, maliyyə və dövlət xidmətləri kimi sahələrin rəqəmsal şəbəkələr, həmçinin bulud texnologiyalarından istifadə imkanlarının artması onları kibertəhdidlərə qarşı daha həssas edir.

Təcrübə göstərir ki, dövlətlərin ictimai-siyasi sabitliyini və iqtisadi inkişafını hədəf alan kibertəhdidlər getdikcə daha mürəkkəb, daha məqsədyönlü olmaqla, transsərhəd imkanlarını sürətlə genişləndirməkdədir. Son illər baş verən kibersidentlər nəticəsində beynəlxalq hava limanları, enerji və su təchizatı sistemləri, eləcə də maliyyə sistemlərinin iflic vəziyyətə düşdüyünün şahidi oluruq.

Qlobal kiberməkanda ölkəmizin milli maraqlarını hədəf alan fəaliyyətlərin qarşısının alınması məqsədilə beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi ötən dövr ərzində Dövlət Təhlükəsizliyi

Xidmətinin Milli Kibertəhlükəsizlik Mərkəzinin prioritetləri sırasında olub. Belə ki, müxtəlif əməkdaşlıq platformaları çərçivəsində 160-dan çox ölkənin kibertəhlükəsizlik üzrə cavabdeh qurumları, eləcə də qlobal texnologiya şirkətləri və təşkilatları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələri formalaşdırılıb".

DTX Milli Kibertəhlükəsizlik Mərkəzinin rəisi əlavə edib ki, cari ildə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti tərəfindən kritik informasiya infrastrukturunu obyektlərinin reyestrinin proqram platforması formalaşdırılıb, kritik informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyi üzrə vəzifəli və məsul şəxslər müəyyən olunmuş, həmçinin həmin şəxslərlə təhlükəsiz əlaqə kanalları yaradılıb:

"Bununla yanaşı, kritik informasiya infrastrukturalarının təhlükəsizliyi üzrə ümumi və xüsusi tələblərə riayət olunması vəziyyətinin yoxlanılması məqsədilə Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidmətinin əməkdaşlarından ibarət birgə Komissiya formalaşdırılıb.

Cari ildə kritik informasiya infrastrukturalarını hədəf alan bir sıra qlobal kibertəhdid aktorları tərəfindən müəyyən edilmiş və onların kibermüdaxilə cəhdlərinin qarşısı vaxtında alınır. Həmçinin, kritik informasiya infrastruktur obyektinə qarşı kibercümləmə hərəkatı keçirməklə qanunla qorunan məlumatların icazəsiz əldə edilməsində,

eləcə də zərərverici proqram təminatlarının qanunsuz dövriyyəsinə təşkil etməkdə təqsirləndirilən bir sıra şəxslər Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb ediləblər.

Bu kimi artmaqda olan kibertəhdidlərə dair reallıqlar, xüsusilə kritik informasiya infrastrukturalarının təhlükəsizliyi sahəsində müasir çağırışlar beynəlxalq təcrübənin daim öyrənilməsinə, qabaqcıl sahə standartlarının tətbiqini, informasiya mübadiləsinin genişləndirilməsini və xüsusilə milli kadr potensialının gücləndirilməsini tələb edir.

Davud Rüstəmov əlavə edib ki, DTX cari ildə ISO-15408 Ümumi Meyarlar Laboratoriyasının qurulmasına, bu sahədə kadrların müvafiq təlimlər keçməsinə nail olub:

"Sözgedən laboratoriyada informasiyanı mühafizə vasitələrinin, həmçinin kriptografik mühafizə vasitələrinin sınaqlarının keçirilməsi və standartın tələblərinə uyğun sertifikatlaşdırılması həyata keçiriləcək.

DTX-nin Milli Kibertəhlükəsizlik Mərkəzi tərəfindən bütün növ kibertəhdid məlumatlarının toplanması, təhlili və maraqlı tərəflər arasında paylaşılmasını təmin edən, yerli və global təşkilatlarla əməkdaşlıq etməyə, bu məlumatları əlaqələndirməyə və kollektiv kibermüdafiəni gücləndirməyə imkan verən MISP platforması yaradılıb.

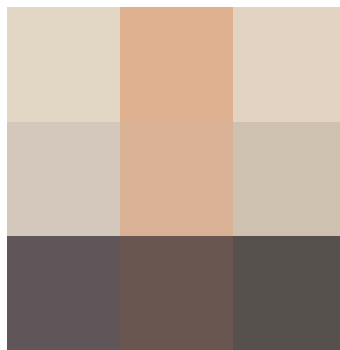
2023-cü ildə yaradılmış MISP platforması ölkənin kritik informasiya infrastrukturunu subyektləri arasında zərərli IP ünvanlar və domen adları, zərərli fayllar və onların eyniləşdirmə dəyərləri və s. bu kimi göstəricilərin mübadiləsinə həyata keçirməyə imkan verir. Bu platforma tərəfdaş xarici xüsusi xidmət orqanları ilə kibertəhdidlərə qarşı birgə mübarizədə də effektiv əməkdaşlıq üçün mühüm vasitəyə çevrilib.

Bununla yanaşı, son zamanlar süni intellekt həllərinin tətbiqinə dair artmaqda olan maraqlar bütün sahələrdə müşahidə edilir. Qeyd edilməlidir ki, süni intellektin inkişafı ilə yanaşı, onun cinayət məqsədləri üçün istifadəsinə dair maraqlar da artmaqdadır".

Davud Rüstəmov əlavə edib ki, DTX tərəfindən süni intellektdən istifadə edilməklə həyata keçirilən cinayət əməllərinə, xüsusilə təxribat hallarına qarşı mübarizə istiqamətində hüquqi, həmçinin texniki-texnoloji tədbirlər həyata keçirilməkdədir:

"Əminəm ki, bu tədbir çərçivəsində aparılacaq müzakirələr və təcrübə mübadiləsi kritik informasiya infrastrukturalarının qorunmasına dair biliklərimizi və təcrübəmizi zənginləşdirəcək, beynəlxalq əməkdaşlığımızı daha da gücləndirəcək, nəticədə ölkəmizin milli təhlükəsizliyini global təhdidlərə qarşı daha da dayanıqlı edəcək".

Bizim.Media

Eldar Əliyev,
38 saylı Vəkil Bürosunun vəkili

Azərbaycan Respublikasında rüşvət cinayətlərinə görə maliyyə cərimələri mexanizminin daxil edilməsi böyük səmərə verərdi

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 311-ci maddəsində rüşvət alma cinayəti əsasən azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulur. Hazırkı qanunvericilik rüşvət alma üçün sadə halda 4-8 il azadlıqdan məhrumetmə, ağırlaşdırıcı hallarda 5-10 il azadlıqdan məhrumetmə və xüsusilə ağır hallarda 8-12 il azadlıqdan məhrumetmə cəza çərçivələrini müəyyən edir.

Yaxın qonşumuz olan Rusiya 04.05.2011-ci ildə qəbul etdiyi №97-FZ qanunu ilə rüşvət cinayətlərinə yanaşmada əhəmiyyətli dəyişiklik etdi. Yeni sistem rüşvət alma məbləğinə görə sadə halda rüşvət məbləğinin 25-50 misli cərimə, əhəmiyyətli miqdarda rüşvət alma üçün rüşvət məbləğinin 30-60 misli cərimə, ağır halda rüşvət məbləğinin 40-70 misli cərimə və xüsusilə ağır halda rüşvət məbləğinin 60-80 misli cərimə mexanizmini təqdim edir. Rüşvət vermə üçün isə sadə halda rüşvət məbləğinin 5-30 misli cərimə, ağır halda rüşvət məbləğinin 10-40 misli cərimə, xüsusilə ağır halda rüşvət məbləğinin 70-90 misli cərimə nəzərdə tutulmuşdur. Bu sistemin əsas üstünlükləri ondadır ki, əmələ görə mütənəib

cəza verilir, yəni cəza rüşvətin miqdarı ilə bir-başa əlaqələndirilir, dövlət büdcəsinə əlavə gəlirlər daxil olur və cərimə ödəyənlər həbsxanaya daxil olmadığından dövlət büdcəsində məhbusların saxlanılması xərcləri azaldılır.

Beynəlxalq təcrübədə bu mexanizm geniş tətbiq edilir. Belə ki, Almaniyada rüşvət alma cinayətinə görə sadə halda 2 il həbs və ya cərimə, ağır halda isə 6 ay - 10 il həbs və ya böyük miqdarda cərimə nəzərdə tutulmuşdur. Böyük Britaniyada da cərimə məbləği rüşvətdən əldə olunan faydaya görə hesablanır.

Beynəlxalq təşkilatların bu sahədə bir sıra tövsiyələri mövcuddur. BMT-nin korrupsiya əleyhinə Konvensiyasının (UNCAC) tələbi budur ki, cəzalar cinayətin ağırlığını əks etdir-

məlidir, maliyyə sanksiyaları effektiv olmalıdır və əmlakın müsadirəsi mütləq tətbiq edilməlidir.

Avropa Şurasının tövsiyələri isə ondan ibarətdir ki, həbs və maliyyə cəzalarının kombinasiyası olmalıdır, cərimələr rüşvət cinayətinin qarşısını alıcı təsir göstərməlidir, dövlət vəzifələrindən kənarlaşdırma nəzərdə tutulmalıdır.

Korrupsiyanın ümumi iqtisadi zərəri ilə bağlı beynəlxalq tədqiqatlar göstərir ki, global ÜDM-nin (ümumi daxili məhsul) 2%-i korrupsiyaya görə itirilir (3,6 trilyon dollar), bir ölkədə korrupsiyanın 1 bənd azalması ÜDM artımını 0,13% artırır və adam başına düşən ÜDM 425 dollar artır. Bu göstəricilər korrupsiya əleyhinə səmərəli tədbirlərin ölkə iqtisadiyyatına böyük faydalar gətirdiyini sübut edir.

Təklif olunan mexanizmin maliyyə, hüquqi və ictimai üstünlükləri vardır. Maliyyə səmərəliliyi ondan ibarətdir ki, həbsxana sisteminə yükün azalmasına görə dövlət büdcəsinin xərcləri azalır, sərimə ödəmələrindən əlavə vəsaitlər büdcəyə daxil olduğuna görə büdcə gəlirləri artır və həbsxana yerlərində sıxlıq azaldığına görə resurs optimizasiyası baş verir.

Hüquqi səmərəlilik ondan ibarətdir ki, rüşvət miqdarına görə cəzanın müəyyənləşdirilməsi mütənasib cəza verilməsini təmin edir, hər konkret halın xüsusiyyətləri nəzərə alındıqna görə fərdiləşdirmə həyata keçirilir və OECD və UNCAC (BMT-nin Korrupsiya Əleyhinə Konvensiyası) beynəlxalq standartlarına uyğunluq yaranır.

İctimai səmərəlilik isə ondan ibarət olur ki, cinayət törədən şəxslər cərimə ödədiklərinə görə cəmiyyətdən təcrid olunmurlar, onlar öz ailələrinin yanında qaldıqları üçün onun ailəsi problemlərlə qarşılaşmır və buna görə də məhbusların ailələrinə bəzi hallarda edilən sosial yardımlar azalmış olur.

Lakin bu sistemin tətbiqində potensial risklər də qiymətləndirilməlidir. Elə olmamalıdır ki, "Satılma" riski, yəni xırda cərimələr tətbiq edilməklə rüşvət alma cinayətini törədən

şəxslərin azadlıqda qalması halı baş verməsin. Buna görə isə yüksək əmsallar tətbiq edilməlidir. Əgər rüşvət miqdarının minimum 5-10 misli miqdarında cərimə, vəzifəli şəxsin vəzifədən uzaqlaşdırılması, onun bəzi hüquqlarının məhdudlaşdırılması və böyük miqdarda rüşvətlər üçün qanunda mütləq həbs komponenti nəzərdə tutulsa bu, daha effektiv nəticələr vermiş olar.

Cəmiyyətin indiki halında ödəmə qabiliyyəti də nəzərə alınmalıdır. Ona görə də yaxşı olardı ki, bu sistemin tətbiqi üçün İlk mərhələdə orta əmsallardan başlayaraq tədricən artım həyata keçirilsin, şəxsin maddi vəziyyətini nəzərə almaqla hər bir hala fərdi yanaşıl-sın və alternativ mexanizmlər, məsələn əmlak müsadirəsi, əmək məcburiyyəti və s. nəzərdə tutulsun.

Lakin nəzərə almaq vacibdir ki, rüşvət almağa görə cərimələrin tətbiq edilməsi və şəxsin azadlıqdan məhrum edilməməsi korrupsiyanı "qanuniləşdirə" bilər. Bunun qarşısını almaq üçün isə media və vətəndaş cəmiyyətinin rolü artırılmalı, ciddi ictimai qınaq, şəffaflıq, yəni cəzaların ictimai elanı həyata keçirilməli və dövlət qulluğunda etik standartların gücləndirilməsi ilə məsuliyyət mədəniyyəti artırılmalıdır.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə aşağıdakı əlavələr edilməsi təklif edərdim:

- Maddə 311.1-ə əlavə: "... rüşvət məbləğinin 3-5 misli həcmində maliyyə cəriməsi"
- Maddə 311.2-yə əlavə: "... rüşvət məbləğinin 5-8 misli həcmində maliyyə cəriməsi"
- Maddə 311.3-ə əlavə: "... rüşvət məbləğinin 8-10 misli həcmində maliyyə cəriməsi".

Bu mexanizm isə dövlətə vurulmuş zərər tam ödənilmədiyi halda, təqsirli şəxsin təqsirinin tam etirafı və səmimi peşmançılığı halında, yalnız ilk dəfə rüşvət alan şəxslərə tətbiq edilməlidir.

Eyni zamanda bu halda müəyyən məhdudiyyətlər də nəzərdə tutulmalıdır. Belə ki, 50.000 AZN-dən yuxarı rüşvət alınma halında, rüşvətxorluq sxeminin təşkilatçıları üçün, əvvəllər məhkum olunmuş şəxslər üçün və əməl ağır ictimai nəticələrə səbəb olan hallarda cərimə alternativ olmamalıdır.

OECD-nin 2024-cü il hesabatına görə, Qazaxıstan 2014-cü ildə oxşar islahat keçirmiş və müsbət nəticələr əldə etmişdir. Qazaxıstan qanunvericiliyində cərimə məbləği rüşvət miqdarına bağlanmış, ömürlük vəzifə qadağası tətbiq edilmiş və bu cinayətlərdə şərti cəzalar aradan qaldırılmışdır. Nəticədə həmin dəyişikliklərdən sonra 2023-cü ildə hər 10 işdən 8-i cərimə ilə bitmiş, yüksək vəzifəli şəxslər arasında rüşvət alma halları yox dərəcəsində olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının rüşvət əleyhinə qanunvericiliyinə maliyyə cərimələri mexanizminin daxil edilməsi həm beynəlxalq standartlara uyğunluq, həm də ölkə üçün iqtisadi faydalar baxımından məqsədmüvafiqdir.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsində 2025-ci ilin birinci yarımili üzrə hesabatına görə Baş İdarə tərəfindən 113 şəxs barəsində 72 cinayət işinin ibtidai istintaqı tamamlanmış, onlardan 85 şəxs barəsində 54 cinayət işi baxılması üçün məhkəmələrə göndərilmişdir. Məhkəmələrə göndərilmiş cinayət işlərinin mütləq əksəriyyəti üzrə ittiham hökmləri çıxarılmış, qalanları isə hazırda məhkəmə baxışındadır.

Penitensiar xidmətin adından mətbuatda səslənən fikirlərə görə Azərbaycanda bir məhbusun illik saxlanma xərci 7000-8000 manat aralığındadır. Belə olan halda Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin 2025-ci ilin birinci yarımili üzrə edilən hesabatında göstərilən 113 şəxs məhkum olunduğu halda onların cəzaçəkmə müəssisələrində illik saxlanma xərcləri təxminən 800.000 - 900.000 manat təşkil edəcəkdir. Bu rəqəmlər yarımillik hesabatı əhatə etdiyin-

dən ilin yekununa görə ikiqat arta bilər. Cinayət Məcəlləsinin 311-ci maddəsinin sanksiyasına əsasən rüşvət alma cinayətinə görə 4-12 il arasında azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulduğundan orta həbs müddəti 8 il götürülərsə həmin 113 məhbusun cəzaçəkmə müddətində ümumi saxlanma xərci isə 6.400.000 – 7.200.000 manat təşkil edəcəkdir.

Təklif olunan rüşvət cinayətlərinə görə maliyyə cərimələri mexanizminin qəbul edilməsi məsələsi qanunvericilik səviyyəsində reallaşarsa dövlət büdcəsi illik 1,5-2,0 milyon manat xərcdən azad olunmaqla yanaşı əlavə olaraq dövlət büdcəsinə cərimə ödənişləri hesabına ildə milyonlarla manatdan artıq vəsait daxil olmuş olar. Lakin bu mexanizmin aşağıdakı prinsiplərlə tətbiq edilməsi uğurlu olardı:

1. Tədricən tətbiq: İlk mərhələdə orta əmsallarla, təxminən rüşvət məbləğinin 3-5 misli miqdarında tətbiqi;
2. Güclü nəzarət: Məhkəmə təcrübəsinin monitorinqi aparılması;
3. Kombinə yanaşma: Böyük rüşvətlər üçün həbs və cərimənin kombinasiyası nəzərdə tutulması;
4. Əlavə sanksiyalar: Vəzifədən uzaqlaşdırma, hüquqların məhdudlaşdırılmasının həyata keçirilməsi;
5. İctimai şüur: Antikorrupsiya təbliğatı, ictimai qınaq şəraiti gücləndirilməsi.

Şəxsi qənaətimə görə təklif olunan rüşvət cinayətlərinə dair əməllərlə bağlı cinayət məəcəlləsinə maliyyə cərimələri mexanizminin daxil edilməsi müsbət maliyyə, hüquqi, ictimai və beynəlxalq nəticələrə səbəb olar. Belə ki, dövlət büdcəsinə əlavə 50-100 milyon AZN gəlir gələr, cəzaların fərdiləşdirilməsi və səmərəliliyi həyata keçirilər, korrupsiyaya qarşı cəmiyyətin mövqeləri sərtləşər və beynəlxalq OECD və UNCAC standartlarına uyğunluq baş verər.

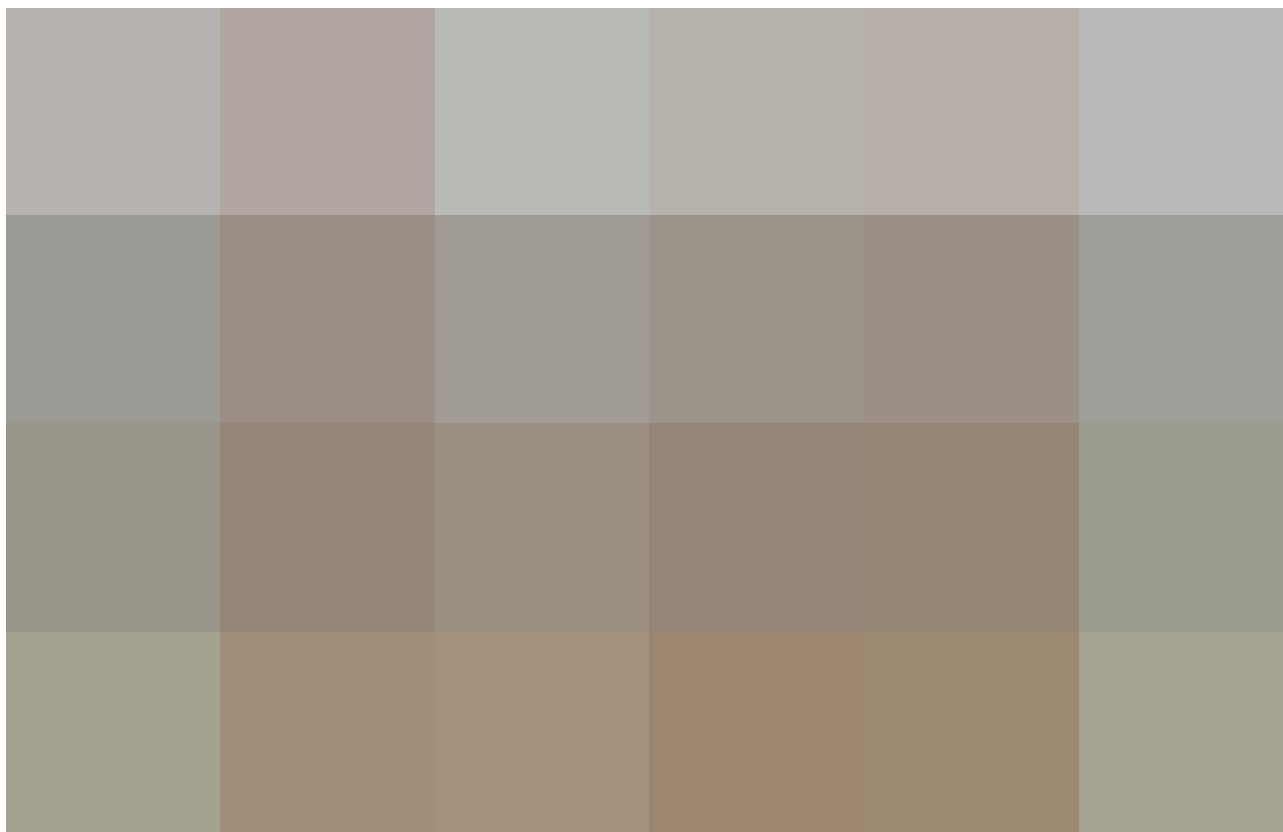
*Azərbaycan Respublikası adından***AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI***Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 73-1,
178-ci maddələrinin və 312-ci maddəsinin
Qeyd hissəsinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair*

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Humay Əfəndiyeva, Rövşən İsmayilov (məruzəçi-hakim), Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin iştirakı ilə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 73-1, 178-ci maddələrinin və 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun sorğusu əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.İsmayilovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri idarəsinin rəisi A.Osmanovanın və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Dövlət quruculuğu, inzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin İnzibati qanunvericilik sektorunun müdiri K.Paşayevanın, mütəxəssislər Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının hakimi İ.Murquzovun və Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının nümayəndəsi, vəkil C.Süleymanovun mülahizələrini, ekspertlər Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Cinayət prosesi kafedrasının müdiri, hüquq elmləri doktoru, professor F.Abbasovanın və Martin Luter adına Halle-Vittenberq Universitetinin və ADA Universitetinin birgə hüquq proqramının doktorantı E.Heydərlinin rəylərini və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiyası Məhkəməsi) sorğu verərək, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra - Cinayət-Prosesual Məcəlləsi) 87.1-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra - Cinayət Məcəlləsi) 73-1 və 178-ci maddələri ilə

əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Sorğuda qeyd olunur ki, Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 87.1-ci maddəsinə əsasən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməl nəticəsində fiziki şəxsə birbaşa mənəvi, fiziki və ya maddi ziyan vurulmasına kifayət qədər əsaslar olduqda o, zərərçəkmiş şəxs qismində tanınır. Eyni zamanda Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsində mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərə, o cümlədən dələduzluq cinayətinə görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə əsasları müəyyən olunmuşdur. Qeyd olunmuşdur ki, hər bir halda başa çatmış dələduzluq cinayətində maddi ziyan vurulmuş şəxs mövcuddur.

Sorğuda həmçinin göstərilmişdir ki, cinayət törətmək istəyən şəxslərin aldadılaraq, yəni dələduzluqla əmlakının və ya əmlak hüquqlarının ələ keçirilməsi mümkün

dür. Belə xarakterli işlər üzrə əmlakı ələ keçirilən şəxsin cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmasına, ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin onunla barışdıqda və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinə dair cinayət və cinayət-prosesual qanunvericiliklərinə uyğun vahid istintaq və məhkəmə təcrübəsi formalaşmamışdır. Dələduzluq yolu ilə əmlakı ələ keçirilən şəxsin cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmaması ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin onunla barışmasına və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödəməsinə görə cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinə maneə yaratmaqla, Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsinin tətbiqini mümkünəşür.

Sorğuda "Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında"

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun (bundan sonra - Ali Məhkəmənin Plenumu) 2015-ci il 11 iyun tarixli Qərarına və həmin Qərara 2021-ci il 30 aprel tarixində əlavə edilmiş 40-cı bəndə istinad olunaraq qeyd olunmuşdur ki, təcrübədə bu xarakterli işlər üzrə heç də bütün hallarda cinayətə cəhd etmiş və aldadılmış şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmurlar. Çünki təcrübədə daha çox rast gəlinən rüşvət verməyə cəhd edən, lakin aldadılaraq əmlakı ələ keçirilən şəxslər rüşvət vermə haqqında dövlət orqanına könüllü məlumat verdiklərindən, Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edirlər. Həmin şəxslər cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmadığından, cinayət prosesində iştirak edən digər şəxs olan şahidin hüquq və vəzifələrindən istifadə edirlər.

Sorğuda habelə qeyd olunmuşdur ki, Cinayət Məcəlləsində cinayət törətmək məqsədilə təqdim etdiyi əmlakı və ya əmlak hüquqları dələduzluqla ələ keçirilmiş şəxsə qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin onunla barışıqda və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilməməsinə dair hər hansı müddəa mövcud deyil.

Sorğuverənin qənaətinə görə, hüquq tətbiqetmə təcrübəsindəki ziddiyyətlərin aradan qaldırılması, vahid istintaq və məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması, cinayət qanunvericiliyi normalarının eyni qaydada tətbiqinin və hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin edilməsi üçün cinayət törətmək məqsədilə təqdim etdiyi əmlakı və ya əmlak hüquqları dələduzluqla ələ keçirilmiş

şəxsin cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmasının və ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin onunla barışmasına və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödəməsinə görə cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinin mümkünlüyünün müəyyən edilməsi üçün Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 87.1-ci maddəsinin və Cinayət Məcəlləsinin 73-1 və 178-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh olunması zərurəti yaranmışdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, mövcud konstitusiya işinin predmetini rüşvət vermək məqsədilə təqdim etdiyi əmlakı və ya əmlak hüquqları dələduzluqla ələ keçirilmiş və Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə əsasən cinayət məsuliyyətindən azad edilmiş şəxsin cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanınmasının və ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxsin onunla barışıqda və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilməsinin mümkünlüyü məsələsi təşkil edir.

Bununla bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu ilk növbədə qeyd edir ki, istər müstəqillik dövründən əvvəl, istərsə də Azərbaycan Respublikası müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra məhkəmə təcrübəsində yalançı vasitəçinin hərəkətlərinin tövsifi məsələsi müxtəlif cür həll olunub.

Qeyd olunmalıdır ki, nəzəriyyədə səlahiyyətli vəzifəli şəxsə çatdırmaq adı ilə rüşvət verən şəxsdən pulu və ya digər əmlakı alan və vədinə əməl etmək niyyətində olmayaraq həmin pulu (əmlakı) öz xeyrinə ələ keçirən şəxsin hərəkətləri yalançı vasitəçilik (psevdivasitəçilik) adlandırılır.

Müstəqillik əldə edilənədək məhkəmələrin diqqəti ona yönəldilmişdir ki, şəxs guya vəzifəli şəxsə rüşvət olaraq vermək məqsədilə rüşvətverəni təhrik edərək ondan pul və ya sair nemətlər aldıqda, lakin faktiki olaraq onu mənimsədikdə bu cinayət rüşvət verməyə meyilləndirən şəxslərə münasibətdə rüşvət verməyə təhrik etmə kimi, rüşvət verənə münasibətdə isə rüşvət verməyə cəhd kimi tövsif olunmalıdır.

Sonradan bu mövqe dəqiqləşdirilmiş və qeyd edilmişdir ki, əgər şəxs rüşvət verəndən guya vəzifəli şəxsə vermək məqsədilə pul və ya sair nemətlər alırsa və bunu etməyə niyyətli olmayaraq onları mənimsəyirsə, onun tərəfindən törədilmiş əməl işin hallarından asılı olaraq rüşvət verməyə təhrik etmə və ya vasitəçilik etmə kimi, rüşvət verənə münasibətdə isə rüşvət verməyə cəhd kimi tövsif olunmalıdır.

Nəhayət 1990-cı ildə bu kateqoriyadan olan işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi dəyişmiş və məhkəmələrə izah olunmuşdur ki, əgər şəxs rüşvət verəndən guya vəzifəli şəxsə vermək məqsədilə pul və ya sair nemətlər alırsa və bunu etməyə niyyətli olmayaraq onları mənimsəyirsə, onun tərəfindən törədilmiş əməl dələduzluq kimi tövsif olunmalıdır. Əgər nemətlərə sahib olmaq məqsədilə rüşvət verən onun tərəfindən rüşvət verməyə meyilləndirilirsə, o zaman təqsirkarın əməli dələduzluqla yanaşı əlavə olaraq həm də rüşvətverməyə təhrik etmə kimi tövsif olunmalıdır. Rüşvət verənin əməlləri bu cür hallarda rüşvət verməyə cəhd kimi tövsif olunmalıdır. Bu zaman rüşvətin verilməsi ehtimal olunan konkret vəzifəli şəxsin adının çəkilib-çəkilməməsi heç bir əhəmiyyət kəsb etmir.

Müstəqillik əldə edildikdən sonra Ali Məhkəmənin Plenumu baxılan məsələ üzrə mövqeyini iki qərarında ifadə etmişdir. Belə ki, Ali Məhkəmənin Plenumunun "Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında" 2002-ci il 31 yanvar tarixli Qərarının 7-ci bəndində qeyd olunurdu ki, başqa şəxsə rüşvət verəni adı ilə aldatma və ya etibardan sui-istifadə etməklə özgəsinin əmlakını mənimsəmək üçün ələ keçirən təqsirləndirilən şəxsin əməli dələduzluq kimi tövsif edilməlidir. Nəzərə almaq lazımdır ki, burada əmlak başqasına rüşvət vermək adı ilə ələ keçirilsə də, təqsirləndirilən şəxsin məqsədi özgəsinin əmlakını ələ keçirməyə yönəldiyindən bu əməl vahid qəsdlə əhatə olunur. Belə halda əməl Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayətin tərkibini yaratdığından, onun eyni zamanda Cinayət Məcəlləsinin 31, 312-ci maddəsi ilə də tövsif edilməsinə ehtiyac yoxdur.

Bu mövqe Ali Məhkəmənin Plenumunun "Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında" 2015-ci il 11 iyun tarixli Qərarında dəyişdirilmişdir. Belə ki, Qərarın 36-cı bəndində göstərilmişdir ki, şəxs, o cümlədən müvafiq səlahiyyətləri olmayan vəzifəli şəxs rüşvətxorluqda vasitəçilik etmək adı altında hər hansı hərəkətin (hərəkətsizliyin) edilməsinə görə səlahiyyətli vəzifəli şəxsə vermək adı ilə digər şəxsi rüşvət verməyə təhrik etdikdə və vədinə əməl etmək niyyətində olmayaraq pul və ya sair nemətləri ondan alıb ələ keçirdikdə onun əməli həm dələduzluq (Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsi), həm də rüşvət verməyə təhrik etmə (Cinayət Məcəllə-

sinin 32.4, 312-ci maddələri) kimi qiymətləndirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, qeyd olunan bu hallarda təqsirkara rüşvət şəklində pul və sair maddi nemətlər vermiş şəxsin əməli rüşvət verməyə cəhd kimi Cinayət Məcəlləsinin 29, 312-ci maddələri ilə tövsif edilir, onların zərərçəkmiş qismində tanınması istisna olunur, Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsində nəzərdə tutulmuş hallar müəyyən edilmədikdə, həmin şəxslərin də cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələri məsələsi qanuna müvafiq qaydada həll edilir.

Qeyd olunmalıdır ki, hüquq ədəbiyyatında belə fikir ifadə olunur ki, yalançı vasitəçinin hərəkətləri rüşvət verməyə təhrik kimi qiymətləndirilə bilməz, çünki yalançı vasitəçinin niyyəti bütün digər iştirakçılarla birgə bir cinayət əməlini törətməyə (rüşvət verməyə) deyil, digər şəxslərin əmlakını ələ keçirməyə şərait yaratmağa yönəlmişdir. Hətta yalançı vasitəçiyə qarşı rüşvət verməyə cəhdə təhrik etmə ittihamının irəli sürülməsi də burada vəziyyəti dəyişmir.

Cinayət Məcəlləsinin 29-cu maddəsinə əsasən, bilavasitə cinayət törətməyə yönəldilmiş qəsdən edilən əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik), şəxsin iradəsindən asılı olmayan səbəblərə görə başa çatdırılmamışdırsa, cinayət etməyə cəhd hesab olunur.

Başa çatmamış cinayətdə iştirakçılıq həm də onu nəzərdə tutur ki, bu hallar bütün iştirakçıların, o cümlədən təhrikçinin iradəsindən asılı olmadan baş verir. Sözügedən halda isə cinayətin başa çatmamasının səbəbi yalançı vasitəçinin hərəkətləridir ki, onun əməlləri rüşvət verən şəxsin başa çatmış cinayəti törətməsi ehtimalını is-

tisna edir. Rüşvət verməyə təhrik kimi görünən hərəkətlər əslində dələduzluğun üsuludur. Bundan əlavə, yalançı vasitəçi rüşvət verənlə rüşvət alan arasında korrupsiya razılaşmasının əldə olunmasına çalışmır, ona görə də onun əməli korrupsiya cinayətinin obyektinə zərər vura, yəni dövlət orqanlarını nüfuzdan sala bilməz. Yalançı vasitəçinin niyyəti dövlət qulluğunun mənafeyinə deyil, müstəsna olaraq əmlak münasibətlərinə zərər vurmağa yönəlib.

Psevdovasitəçiyə rüşvət şəklində pul və sair maddi nemətlər vermiş şəxsin əməlinin rüşvət verməyə cəhd kimi tövsif edilməsi və onun zərərçəkmiş qismində tanınmaması mövqelərinin məntiqi davamı kimi Ali Məhkəmənin Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun bəzi qərarlarında dəyişikliklər edilməsi haqqında" 2021-ci il 30 aprel tarixli Qərarı ilə özünün 2015-ci il 11 iyun tarixli Qərarına əlavə edilmiş 40-cı bənddə göstərilir ki, Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsi Cinayət Məcəlləsinin 178.1, 178.2 və 178.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətmiş şəxslər barəsində cinayət məsuliyyətindən azad edilmə institutunun tətbiq edilməsi üçün Cinayət Məcəlləsinin 73-1.1, 73-1.2 və 73-1.3-cü maddələrində göstərilənlərdən (zərərçəkmiş şəxslə barışıqın əldə edilməsi, vurulmuş ziyanın ödənilməsi, dövlət büdcəsinə vurulmuş ziyanın 25 və yaxud 50 faizi miqdarında ödənişin edilməsindən) başqa, digər şərtlər nəzərdə tutmadığından, dələduzluğa görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə bu şərtlərə əməl etmiş istənilən, o cümlədən dələduzluqla yanaşı başqa cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxs barəsində tətbiq edilməlidir.

Bundan yeganə istisna həmin Qərarın 36-cı bəndində göstərilən şəxsin dələduzluqla yanaşı rüşvət verməyə təhrik etmə cinayətini törətməkdə ittiham olunması və bununla əlaqədar əmlakından məhrum olunmuş şəxsin cinayət prosesində zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmaması halıdır ki, bu xüsusiyyət (şəxsin zərərçəkmiş qismində tanınmaması) Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsində göstərilən şərtlərin yerinə yetirilməsini (ziyanın ödənilməsini və zərərçəkmişlə barışıqın əldə olunmasını) qeyri-mümkün etməklə, təqsirləndirilənin barəsində dələduzluğa görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutunun tətbiq edilməsinin də qarşısını alır.

Bununla əlaqədar qeyd olunmalıdır ki, rüşvət vermə və rüşvət alma kimi cinayətlərin törədilməsi zamanı, bir qayda olaraq, zərərçəkmiş şəxs olmur, ona görə ki, hər iki cinayət bir-birilə sıx bağlı əməllərdir və eyni obyektə qəsd edirlər (dövlət hakimiyyətinin, dövlət qulluğunun, yerli özünüidarə orqanlarının, kommersiya və ya qeyri-kommersiya təşkilatlarının fəaliyyətinin normal həyata keçirilməsini təmin edən ictimai münasibətlər).

Eyni zamanda, yalançı vasitəçinin əməllərinin dələduzluq kimi tövsif edilməsi zamanı nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin dələduzluğa görə məsuliyyət nəzərdə tutan 178.1-ci maddəsinin dispoziyasının məzmunu, habelə Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 1-ci bəndinin birinci cümləsi onu göstərir ki, dələduzluqla bağlı cinayət işlərində əmlak zərərinin vurulması faktını müəyyən etmək üçün zərərçəkmiş şəxs mütləq müəyyən edilməlidir. Eyni zamanda, Ali Məhkə-

mənin Plenumunun 2015-ci il 11 iyun tarixli Qərarında dələduzluqla bağlı işlərdə zərərçəkmiş şəxsin məcburi iştirakına dair müddəalar bilavasitə təsbit olunmuşdur (məsələn, 3, 5, 7 və 8-ci bəndlər).

Buna baxmayaraq, həmin Qərarın 36-cı bəndinə əsasən, psevdovasıətçiyə rüşvət şəklində pul və sair maddi nemətlər vermiş şəxsin əməli rüşvət verməyə cəhd kimi Cinayət Məcəlləsinin 29, 312-ci maddələri ilə tövsif edilir, onların zərərçəkmiş qismində tanınması istisna olunur. Məhz bu səbəbdən Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsində göstərilən şərtlərin yerinə yetirilməsi (ziyanın ödənilməsi və zərərçəkmişlə barışıqın əldə olunması) qeyri-mümkün olduğundan, nəticədə yalançı vasitəçiyə münasibətdə dələduzluğa görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutunun tətbiq edilməsi də mümkün olmur.

Sözügedən Qərarda təqsirkarın digər şəxsi rüşvət verməyə təhrik edib aldatmaqla ona məxsus əmlakı ələ keçirməsi halında əmlakından məhrum olunmuş şəxsin zərərçəkmiş qismində tanınmasının istisna edilməsi mövqeləri onunla əsaslandırılı bilər ki, belə hallarda aldadılan şəxs öz əməli ilə rüşvət vermə cinayətini törətməyə cəhd göstərmişdir. Bunun əksi baş verdikdə, yəni rüşvət verən zərərçəkmiş şəxs qismində tanındıqda, ictimai münasibətlərin cinayəthüquqi müdafiəsinin məqsəd və vəzifələri heçə endirilir.

Belə ki, Cinayət Məcəlləsinin 2.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət qanununun məqsədi sülhü və bəşəriyyətin təhlükəsizliyini təmin etməkdən, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını, mülkiyyəti, iqtisadi fəaliyyəti, ictimai qaydanı və ictimai təhlükə-

kəsizliyi, ətraf mühiti, Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya quruluşunu cinayətkar qəsdlərdən qorumaqdan, habelə cinayətlərin qarşısını almaqdan ibarətdir. Başqa sözlə Cinayət Məcəlləsi yalnız qanuni maraqları və mənafeləri öz mühafizəsi altına alır. Rüşvət verənin maddi maraqlarını isə hətta ona qarşı dələduzluq cinayəti törədildikdə belə, qanuni adlandırmaq olmaz.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, hər bir halda bu yanaşma Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə müvafiq olaraq cinayət məsuliyyətindən azad edilmiş şəxslərə şamil edilməməlidir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra - Konstitusiya) 63-cü maddəsi ilə təmin olunmuş təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi nöqteyi-nəzərindən, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 40.3 və 305.1-ci maddələri ilə cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar özlüyündə məhkəmə hökmünü əvəz etmir və təqsirləndirilən şəxsin təqsirli olmasını müəyyən edən akt deyil.

Bu səbəbdən bəraətverici əsaslar olmadan cinayət işinə xitam verilməsi zamanı şəxsin təqsirli olub-olmaması məsələsi həll edilməmiş qalır. Barəsində cinayət təqibi xitam olunmuş şəxslər cinayətin törədilməsində təqsirli hesab edilmirlər və buna görə də bu cür adlandırıla bilməzlər. Bu şəxslər konstitusiya-hüquqi mənada yalnız cinayətin törədilməsinə dair şübhələrin olduğu və ya ittihamın irəli sürüldüyü üçün müvafiq mərhələdə cinayət prosesinə cəlb edilmiş hesab edilə bilər.

Cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutuna gəldikdə isə qeyd olunmalıdır ki,

Konstitusiyanın 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndinin tələbləri baxımından Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qanunda həm hüquqpozmalara görə məsuliyyət müəyyən edə, həm də onu aradan qaldıra bilər. O, eyni zamanda müəyyən hərəkətlərə görə cavab tədbiri kimi hansı dövlət-məcburiyyət tədbirlərindən istifadə edilməsini və hansı hallarda onların tətbiqindən imtinanın mümkünlüyünü də müəyyən edə bilər. Bununla əlaqədar olaraq, qanunverici cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliklərində müəyyən kateqoriyadan olan şəxslər barəsində cinayət təqibindən imtina edilməsinə və onların cinayət işlərinə xitam verilməsinə imkan verən əsasları müəyyən etmək hüququna malikdir.

Cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutu Cinayət Məcəlləsinin 11-ci fəslinin müddəalarında, habelə Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrinin Qeyd hissələrində məsuliyyətdən azad etmənin xüsusi halı kimi nəzərdə tutulmuşdur. Cinayət Məcəlləsinin Ümumi və Xüsusi hissələrinin bu normalarının tətbiqi vasitəsi ilə konstitusiya əhəmiyyətinə malik olan ədalətlik və humanizm prinsipləri həyata keçirilir.

Qeyd olunmalıdır ki, cinayət məsuliyyətindən azad etmə təqsirləndirilən şəxsi məhkəmənin ittiham hökmündən və dövlət-məcburiyyət tədbirlərinin təsirinə məruz qalmaq vəzifəsindən azad etmək barədə səlahiyyətli dövlət orqanının rəsmi aktında ifadə edilmiş qərardır. Bu zaman cinayət məsuliyyəti təqsirkara qarşı ictimai qınaqda, cəzada və digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərdə öz əksini tapmır.

Bu baxımdan nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin

Qeyd hissəsinə əsasən, şəxs rüşvət vermə əməlini könüllü olaraq müvafiq dövlət orqanına məlumat verdiyi təqdirdə o, cinayət məsuliyyətindən azad olunur. Belə olan halda isə həmin şəxsin dələduzluq cinayətində zərərçəkmiş şəxs kimi tanınmaması onun hüquqlarının qanuni əsas olmadan məhdudlaşdırılmasına gətirib çıxara bilər.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Konstitusiyanın 63-cü maddəsində təsbit edilmiş təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi baxımından rüşvət verən şəxs Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə uyğun olaraq rüşvət vermə haqqında müvafiq dövlət orqanına könüllü məlumat verdiyinə görə cinayət məsuliyyətindən azad edil-

diyindən, barəsində törədilmiş dələduzluq cinayət işi üzrə onun zərərçəkmiş qismində tanınması mümkün hesab edilməlidir;

- bu Qərarın 1-ci bəndinə əsasən şəxs cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanındığı halda, Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsinə müvafiq olaraq ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxs onunla barışdıqda və dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə, cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsini, "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

- 1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü maddəsində təsbit edilmiş təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi baxımından rüşvət verən şəxs Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsinin Qeyd hissəsinə uyğun olaraq rüşvət vermə haqqında müvafiq dövlət orqanına könüllü məlumat verdiyinə görə cinayət məsuliyyətindən azad edildiyindən, barəsində törədilmiş dələduzluq cinayət işi üzrə onun zərərçəkmiş qismində tanınması mümkün hesab edilməlidir.*
- 2. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərarının 1-ci bəndinə əsasən şəxs cinayət prosesində zərərçəkmiş şəxs qismində tanındığı halda, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 73-1-*

ci maddəsinə müvafiq olaraq ona qarşı dələduzluq cinayətini törətmiş şəxs onunla barışdıqda və dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə, cinayət məsuliyyətindən azad edilə bilər.

- 3. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.*
- 4. Qərar rəsmi dövlət qəzetlərində və "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin, habelə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin rəsmi internet saytında yerləşdirilsin.*
- 5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.*

Sədr: Fərhad ABDULLAYEV
Şuşa şəhəri, 14 iyul 2022-ci il.

Bəhrüz Kəngərli.
Mirzə Məhəmməd Zamanbəyovun
portreti. 1917-ci il

MİRZƏ MƏHƏMMƏD HACI FƏRZƏLİ OĞLU ZAMANBƏYLİ - **165**

Mirzə Məhəmməd Hacı Fərzəli oğlu Zamanbəyli (1 avqust 1860, Kənd Şahbuz, Naxçıvan qəzası - 1923) - maarifçi, xeyriyyəçi, AXC Maarif Şurasının üzvlərindən biri.

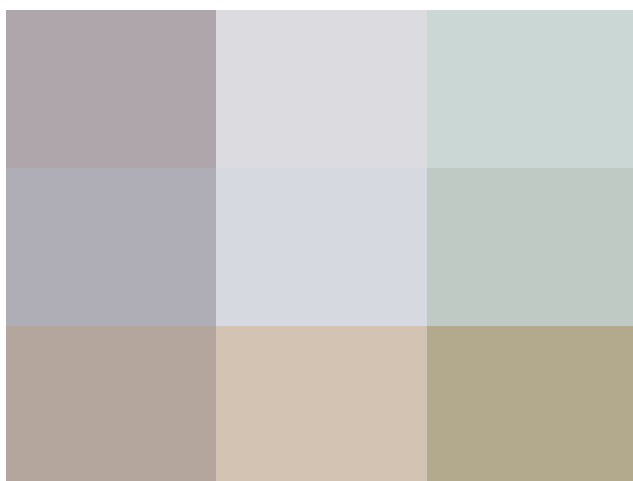
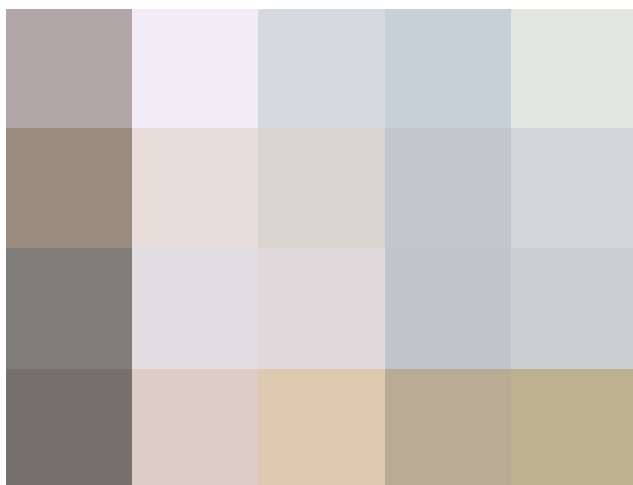
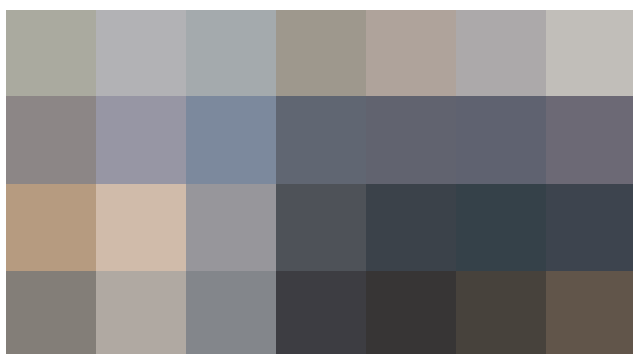
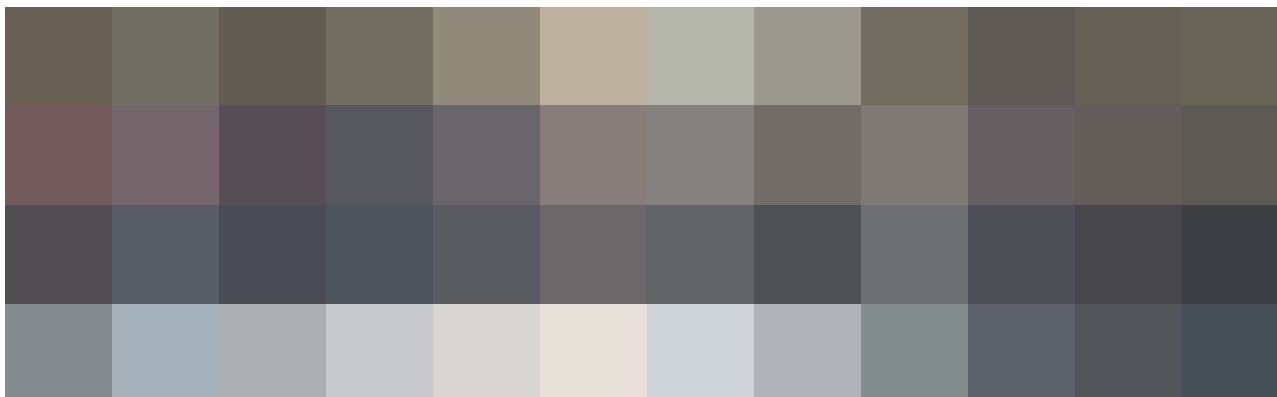
Həyatı:

Mirzə Məhəmməd Zamanbəyli 1 avqust 1860-cı il tarixdə (Azərbaycan Dövlət Arxivinin kameral siyahısına əsasən) Naxçıvan-da Şahbuzkənddə məşhur sərkərdə, Rus-İran müharibələrinin iştirakçısı Zaman-Xan Kəngərlinin oğlu Hacı Fərzəli Sultan Kəngərlinin ailəsində anadan olub. H.Fərzəlibəy naxçıvanlıların xeyriyyəçisi və maarifçisi kimi də tanınıb. Yoxsul və kimsəsiz uşaqların təhsil almasına qayğı göstərir. Daha sonra təhsilini davam etdirmək üçün Qori Müəllimlər Seminariyasına gedir. Gör-

kəmli maarifçi və pedaqoq K.D.Uşinskinin layihəsi əsasında 1876-cı ildən fəaliyyətə başlayan seminariyanın seminaristi və ilk məzunlarından biri olan M.M.Zamanbəyli fəaliyyətinin bütün dövrlərini xalqın maariflənməsinə həsr edib. Hələ o, seminariyada təhsil alarkən tanınmış maarifçi və pedaqoq A.O.Çerniyayevskinin siyasi və elmi düşüncələri ilə tanış olub.

Fəaliyyəti

M.M.Zamanbəyli maarifçiliklə yanaşı, xeyriyyəçilik xidmətlərini də davam etdirib. Belə ki, o "Xeyriyyə" cəmiyyətini yarat-

maqla mülklərindən əldə etdiyi bütün gəlirləri kimsəsiz və yoxsul ailələrə, uşaqlara paylayıb. Öz vəsaiti hesabına onlarla yeni-yetmələri Qori Seminariyasına təhsil almağa göndərüb. M.Məhəmməd bəy Şahbuzda məktəb tikdirmiş, məktəbin maliyyə məsələlərini də öz vəsaiti hesabına həll etmişdir. 1913-1915 ci illərdə İrəvan Müəllimlər Seminariyasında müəllimi kimi marifçilik işini davam etdirib.

1918-ci ildə M.M.Zamanbəyli Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması üçün mübarizə aparan ziyalılardan biri olmuşdur. Xalq Cümhuriyyəti Şərqin, türk və müsəlman dünyasının ilk müstəqil dövləti kimi tanındı. Cümhuriyyətin Gəncədə fəaliyyəti dövründə M.M.Zamanbəyli Nəsim bəy Yusifbəylinin rəhbərlik etdiyi maliyyə və xalq maarifi sahəsində şuranın üzvü kimi fəaliyyətə başladı. O, elmi biliyi və pedaqoji təcrübəsini nəzərə alaraq təklif olunan vəzifələrdən imtina etmiş, yalnız təhsildə xidmət göstərmişdir. Xalq Cümhuriyyətinin Gəncə və Bakıda fəaliyyəti zamanı təhsil sisteminə, eləcə də ali təhsil sisteminin yaradılmasında Zamanbəyli öz pedaqoji təcrübəsindən istifadə etmişdir.

Zamanbəyli həmçinin 1919-cu ildə fəaliyyətə başlayan Bakı Dövlət Universitetinin təsis edilməsində iştirakçılardan biri olmuşdur. Təəssüf ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti devrildikdən sonra M.M.Zaman-

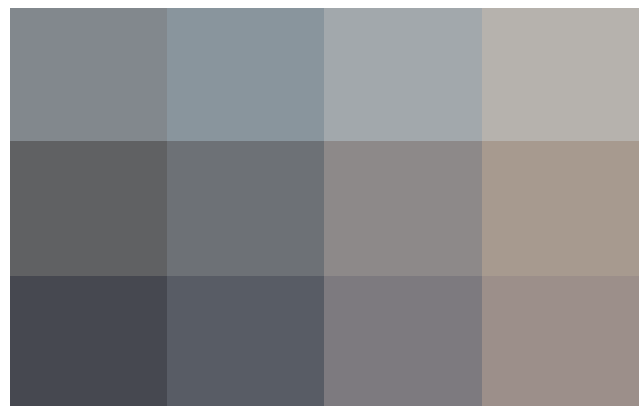
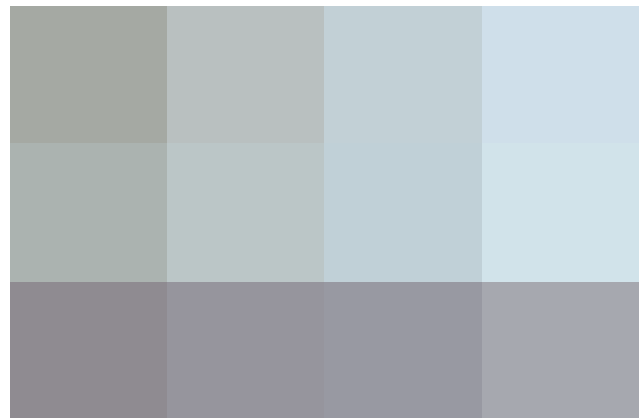
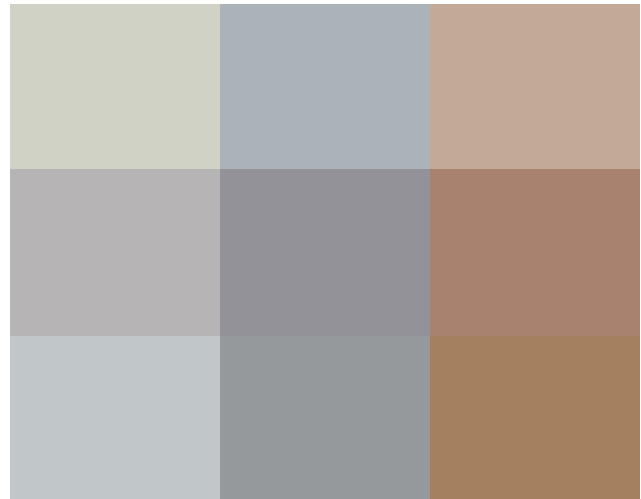
bəyli İran dövlətindən sığınacaq istəsə də, onun müraciətləri cavabsız qalır. Görkəmli maarifçi 1923-cü ildə vəfat etmişdi

5 oktyabr 2025-ci il tarixində, Beynəlxalq Müəllimlər Günündə Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində görkəmli maarifçi, ictimai xadim və xeyriyyəçi Mirzə Məhəmməd Zamanbəylinin anadan olmasının 165 illiyinə həsr olunmuş "Maarif işığında: Mirzə Məhəmməd Zamanbəyli" adlı tədbir keçirilib.

Tədbirdə bütün həyatını xalqının istiqlalı və maariflənməsinə həsr etmiş M.M.Zamanbəylinin parlaq həyat yoluna nəzər salınıb. Pedaqoji elmlər doktoru, professor Rüfət Hüseynzadə, pedaqogika elmləri doktoru, professor Zəhra Muradova, Mirzə Məhəmməd Zamanbəylinin nəticələri- Azərbaycan Peditrlar Assosiasiyasının prezidenti, tibb üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Təranə Tağızadə, müstəqil araşdırmaçı Anar Zamanbəyli, Kəngərli nəslinin nümayəndəsi, Əməkdar mədəniyyət işçisi Sənubər Kərimova çıxış edərək M.M.Zamanbəylinin Azərbaycan təhsili və mədəniyyətinin inkişafına verdiyi böyük töhfələrdən, yaşadığı dövrün maarifçilik ideyalarından bəhs ediblər.

Çıxışlar zamanı M.M.Zamanbəylinin övladları, Ulu Öndər Heydər Əliyevin müəllimləri olmuş tanınmış pedaqoqlar -Qafar Zamanov və Xurşud xanım Zamanbəyli Əhmədova, həmçinin Lətif Hüseynzadənin xatirəsi hörmətlə anılıb. Əməkdar müəllim Rüfət Lətif oğlu Hüseynzadə müəllifi olduğu "Yer üzünün ən şərəfli peşəsi: müəllimlik" kitabını muzeyin kitabxanasına hədiyyə edib.

Tədbirdə Zamanbəyli ailəsi tərəfindən muzeyə təqdim olunmuş iki portret - "Mirzə Məhəmməd Zamanbəylinin portreti" və "Şirniyyatçı Kərbəlayi Heydər portreti" əsərləri nümayiş etdirilib. Azərbaycan

Milli İncəsənət Muzeyinin elmi katibi Nuranə Səlimli görkəmli Azərbaycan rəssamı B.Kəngərli tərəfindən çəkilmiş portretlər haqqında iştirakçılara məlumat verib.

Sonda böyük ziyalı və maarifçi M.M.Zamanbəylinin həyatı və zəngin fəaliyyətindən bəhs edən videoçarx nümayiş olunub.

Təranə AĞAMİRZƏYEVA (VƏKİLOVA),
jurnalist, AJB-nin üzvü

Umummilli lider Heydər Əliyevin aforizmləri, müdrik kəlamları

- Kiməsə qarşı ədalətsizlik edilibsə, bu ədalətsizliyin qarşısını ədalətlə almaq lazımdır. Amma ədalətsizliyə qarşı daha böyük bir cinayət törətmək, ədalətsizlikdən də betərdir.
- Əgər hər hansı ölkənin xalqları öz hüquqlarını anlayır və onları qoruya bilirsə, o zaman ən kiçik dövlət belə ən böyük məmləkət qədər güclü olar.
- Dövlət, ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olur, çünki onların hər biri ümumdünya mədəniyyətinə və sivilizasiyasına öz töhfəsini verir.
- Xalq həmişə mənəviyyat birləşdirmişdir. Çünki başqa əsaslara nisbətən mənəvi əsaslar daha üstündür.

MÜDRİK DEYİMLƏR

- İnsan mənəviyyat üçün yaşamalıdır.
(Heydər Əliyev)
- Nə pis adamlardan yaxşılıq gözlə, nə də yaxşı adamlardan pislik. *(Xaqani)*
- Heç kim dünyaya hüquq və ədalət haqqında hazır anlayışlarla gəlmir. Ancaq insan təbiəti elə qurulmuşdur ki, müəyyən bir yaşda bu həqiqətlər təbii olaraq yaranır.
Volter
- Ən böyük zəfər məğlub etdiyin tərəfin həm də qəlbini fəth etməkdir. *(Əbu Turxan)*
- Hüquq hər şeyin kralıdır. *Herodot*
- İnsan münasibətlərində hüquq yalnız o zaman mənə daşıyır ki, bərabər gücə malik iki tərəf hər bir tərəf üçün ümumi olan zəruriliyi qəbul edir. *Fukidid*
- Adamlar qanunla hüququ tez-tez qarışıq salırlar. *Yeji Lents*
- Bütün yollar qaranlıqdan işığa doğrudur. *(Əbu Turxan)*
- Haqsız vasitələr tələb edən məqsəd haqlı məqsəd deyil. *(Karl Marks)*

Uğurlu seçim, ədalətli təyinat

Ədliyyə Nazirliyinin İstintaq İdarəsinə rəis təyin edilib.

Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə naziri cənab Fərid Əhmədovun müvafiq əmri ilə Sahib Rzayev İstintaq idarəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilib.

Qeyd edək ki, Sahib Rzayev 1977-ci ildə anadan olub. 2001-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin hüquqşünaslıq ixtisası üzrə bakalavr dərəcəsinə, 2011-ci ildə isə Bakı Dövlət Universitetində Beynəlxalq hüquq ixtisası üzrə əlavə təhsili fərqlənmə ilə bitirib.

2006-cı ilədək daxili işlər orqanlarında müstəntiq, 2006-cı ildən 2023-cü ilə qədər Fövqəladə Hallar Nazirliyində şöbə, idarə və baş idarə rəisi vəzifələrində çalışıb.

2025-ci ilin yanvar ayından hazırkı təyinatına qədər Ədliyyə Nazirliyinin İstintaq İdarəsinin rəis müavini vəzifəsində işləyib.

Uğurlu seçim və ədalətli təyinata görə "Hüquq və Qanun" jurnalının kollektivi adından cənab Fərid Əhmədova təşəkkür edirik. Sahib müəllimə isə işində nailiyyətlər arzulayırıq!

Baş redaktor:

F.M.Ağamirzəyev.

Jurnalist Femida MMC

"Hüquq və Qanun" Jurnalı

Hüquq Xidməti

Bizimlə əlaqə

Zəng edin:

+994 (55) 732 76 66

+994 (55) 222 46 03

E-poçt:

huquqveqanunjurnali@gmail.com